

Zač umírá ruská oposice?

V Rusku byly dvě fronty už před dvaceti lety.

CHceme-li něčemu rozuměti z dnešních událostí v Sovětském svazu, musíme se vrátit v dějích bolševismu až k brest-litevskému míru. Jaká byla tehdy situace? Bolševici vzali moc jediným triumfálním pochodem, a jejich radia vysílala do celého světa výzvy k okamžitému zastavení války, k dohodě národů a novému uspořádání světa. Tyto výzvy byly určeny především vojákům na frontách, dělníkům v zázemí, neboť Lenin soudil podle vzpour na francouzské frontě, podle stávek v Německu a v Rakousku, že světová revoluce již dozrála, že potřebuje jen popudu.

Avšak revoluce v ostatních válčících zemích nezačala, v zákopech ruské fronty stáli poslušní vojáci rakouského a německého imperialismu a proti nim nikdo, poněvadž revoluční agitací se rozpadla pouze ruská armáda, odcházela prostě domů, prodávala Němcům děla a válečný materiál. Německý imperialismus měl volnou cestu do Ruska, a nechtěl-li Lenin, aby Němci tuto cestu nastoupili a smetli současně revoluci, musil nezbytně zahájit mírové jednání s imperialistickými vládami centrálních mocností. Posílá Joffeho, Kameněva a později Trockého do Brestu Litevského, kde jim německý generál Hoffmann oznámil podmínky míru. Byly to kruté podmínky: odstoupení Polska, baltských zemí, „samostatná“ Ukrajina a tři miliardy válečné náhrady.

V bolševické straně vyvolaly tyto podmínky hrůzu, nenávisť, otřes. Otřes byl tím větší, když Lenin prohlásil jasně: „Podepsat tento hanebný mír! Podepsat proto, poněvadž si nemůžeme vynutit jiný, lepší! Podepsat, abychom získali oddech a zorganizovali novou armádu, když stará se rozběhla!“ Proti Leninovi vystoupila oposice vedená Bucharinem, za níž stál Radek, Urickij, Bubnov, Joffe, Džerdžinskij a jiní. Tato oposice začala vydávat v Petrohradě deník „Komunista“, obviňovala Lenina ze zrady proletářské věci, hlásala revoluční válku za všech podmínek, ať padne třeba Petrohrad i Moskva: nesmíme přijmout potupný imperialistický mír a musíme bojovat až do vítězství světové revoluce! Ostatně Němci se neodvážejí na nás útočit, poněvadž by v revoluční válce, a při naší agitaci jejich vojsko roztálo. Trocký hájil stanovisko nepodepisovat mír, ale ohlásit současně národům, že Rusko demobilisuje armádu a nechce vést válku. Měla to být prostě politická demonstrace.

Petrohrad, vedený Bucharinem, žádá revoluční válku za každou cenu. Ještě dále jde moskevské vedení strany, které 20. února 1918 za redakce Lomova, Pjatakova, Urického a Bubnova vydává a uveřejňuje resoluci. V této resoluci srovnávají Lenina přímo s ukrajinskými zrádci z vládní rady, prohlašují, že nepřijmou jeho stanovisko i za cenu rozpolcení strany, poněvadž „v zájmu mezinárodní revoluce nutno i obětovat sověty“.

Lenin nedává tyto rozkolníky vylučovat ze strany, ani deportovat, natož střílet, ale klidně s nimi diskutuje a svojí logikou rozbíjí jeden jejich důvod za druhým. Říká: „Nesouhlasit se mnou až do rozkolu strany, to je konečně právem každého člena.“ A vysvětluje: „Kdyby už v Německu revoluce byla a jednalo se o to, abychom my zoufalým bojem upoutali síly německého imperialismu v zájmu vítězství německé revoluce, možno obětovat sověty, nutno je obětovat. Neboť revoluce v Německu je mnohem významnější než naše. Ale zatím revoluce v Německu není; zraje, avšak ještě nedozrála. Obětovat nás v takovém okamžiku, znamená pomáhat německým imperialistům, poněvadž nyní konkrétně bychom docílili pouze jednoho: zahubili svou revoluci.“ Píše v „Pravdě“: „Vy mluvíte o zaprodání Polska a baltských států německému imperialismu. Teoreticky posuzováno, co stojí výše: právo národů na sebeurčení anebo socialismus? Vždy socialismus. Je možno k vůli porušení práva národů na sebeurčení vydat sověty ranám imperialismu v okamžiku, kdy on je ještě velmi silný a my velmi slábi? Ne, nelze, to je buržoasná a ne socialistická politika.“

Mezi tím Němci se dali znovu na pochod proti všem předpokladům Bucharinovým a blížili se bez odporu k Petrohradu. Lenin nechává svolat mimořádný sjezd strany, drtí své odpůrce, mluví ironicky, že ruští sedláci odhlasovali mír za každou cenu, ale Bucharin že chce válku. Na Bucharinovu otázku, kdy a jak sedláci hlasovali, odpovídá, že hlasovali patama, utekli z front. Pronáší památná slova: „Pozorováno v historicko-světovém měřítku, tedy není pochybo o tom, že konečné vítězství naší revoluce zůstalo by beznadějně, kdyby zůstala osamocenou a kdyby nebylo revolučního hnutí v ostatních zemích.“ Ukazuje, že nyní budou nuceni přijmouti ještě potupnější mír, poněvadž se zatím Němci přesvědčili o jejich bezmocnosti. Ve schůzi výkonného výboru žádá okamžité nabídnutí míru, přijmutí všech sebe potupnějších podmínek, jinak že okamžitě skládá všechny své funkce.

Strana se podrobila, za několik měsíců došlo k shroucení centrálních mocností, z brest-litevského míru zůstaly cáry papíru, a všichni viděli, jak Lenin měl v této otázce pravdu. Jeho autorita stala se neomezenou. Jak naložil se svými protivníky, kteří ho nedávno prohlašovali za zrádce proletářské věci? Přitáhl je všechny k práci v nejvyšších funkcích. Bylo jeho taktikou obklopovati se oposičníky a tím získával kontrolu své práce i myšlení. A „tento člověk zemřel a nevěděl, že byl diktátorem“, řekl o něm Radek.

Jak Stalin porazil Trockého.

Po Leninově smrti r. 1924 nebyla situace Sovětského svazu nijak růžová. Země vyčerpána do dna občanskou válkou, světová revoluce se ztrácela v nedohlednu, všichni chápali, že jejich revoluce zůstane neznámo jak dlouho osamocena.

Vdova Krupskaja predala Politbyru strany záväzok zemrelého vúdce, v níž, pokiaľ sa týkalo osobných otázok, mluvil pokiaľ o dvoch ľuďoch strany, a síce:

„Stalin má veľkú moc ako generálny tajník, a ne-
jsem si jist, bude-li jí vždycky užívať opatrne. Trocký je
nejen neobyčejne schopný; je osobne jisté nejschopnější
muž dnešního ústředního výboru a má velkou míru sebe-
důvěry a sklon podceňovati postup čistě úřední. Tato roz-
dílčnost dvou nejnadanějších vúdců by mohla proti jejich
vůli vést k rozpolčení strany.“

Lenin viděl daleko za svůj hrob. Později, před
smrtí, po dlouhém přemítání připsal k závěti do-
datek:

„Stalin je příliš hrubý, a třebaže je tato chyba mezi
námi komunisty snad snesitelná, stane se přece nesne-
sitelnou v kanceláři generálního tajemníka. Proto na-
vrhuji, aby byla nalezena cesta, jak odstraniti Stalina
z tohoto postavení. Tyto zdánlivé maličkosti mohly by na-
býti jednou rozhodného vlivu.“

O Trockém podotkl, že „jeho nebolševická minulost
není náhodná“.

Stalin po přečtení této závěti ihned resignoval na
funkci generálního tajemníka, avšak byl zvolen zno-
vu, hlavně přičiněním Kameněva a Zinověva. Neboť
situace po Leninově smrti byla taková, že nejvliv-
nější ve Svazu byl Trocký, s nímž zápolila o vliv sku-
pina Zinověv-Kameněvova. Stalin jaksi nepřicházel
v úvahu, za Lenina života nemohl vyniknout, po-
něvadž tehdy byla funkce generálního tajemníka
čistě administrativní funkcí. A jestliže si mysleli
Zinověv s Kameněvem, že v něm budou mít nástroj
proti Trockému, brzy poznali svůj omyl, poněvadž
jejich návrh na vyloučení Trockého z Polbyra brzy
po Leninově smrti zmařil Stalin, který v Trockém
hledal protiváhu vůči Zinověv-Kameněvovi a začal
tím dělat vlastní politiku, jejíž následky postřehly
první tři hvězdy Svazu již hodně pozdě.

Tyto zákulisní intriky a tahanice vlekly se sou-
časně s otázkou, co dál dělat, jak existovat bez na-
děje na blízkou světovou revoluci. Tato otázka stává
se jablkem sváru, je to vlastně pokračování hrozivého
problému, který začal brest-litevským mírem, avšak
pokračování bez té hlavy, která si věděla ve všem
rady, bez Lenina. Kol řešení této otázky seskupují
se frakce, vyhraňují posléze ve tři stranické bloky
a vedou rozhořčený boj, trvající až do konce roku
1926. V čele levého bloku, který se spojil pod vede-
ním Trockého, stojí Zinověv, Kameněv, Sokolnikov,
Radek a vdova po Leninovi, Krupskaja. Pravici vede
Bucharin a stojí v ní ze staré gardy vúdci Rykov,
Tomský a Kalinin. Střed tvoří Stalin a není kol něho
seskupen nikdo ze starých členů staré gardy, ale
získává masu drobných, dosud bezvýznamných funk-
cionářů, kteří cítí, že z této mely může vzejít jejich
den. Ovšem, s nimi Stalin v ústředním výboru strany
nemůže vyhrávat, poněvadž v něm nemají co dělat,
a proto je celou dobu boje opřen o pravici, splývá
s ní takřka, v diskusích ponechává raději hlavní slovo
Bucharinovi a sám přiskakuje jen, když jde o dora-
žení nepřítel. Až se s pomocí pravice zbaví Trockého
a na místo levých přítáhne do ústředí své, dosud beze-
jmenné lidi, bude si vědět rady s pravici, ale o tom
Bucharin neví a ani netuší.

Jaká byla ideologická posice Trockého? Vycházel
se stanoviska, že vítězství socialismu v jedné zemi
je nemožné, doložil to mnoha Leninovými a Engel-
sovými citáty, žádal rychlou industrialisaci země,

kteřá ovšem povede k střetnutí s rolnickými masami,
a chtěl dělat politiku hlavně se zřetelem na světovou
revoluci a pomáhat jejímu zrání, poněvadž teorie
o možnosti vítězství socialismu v jedné zemi je na-
cionálně-socialistickou, ne bolševickou teorií, a při-
vede ruský bolševismus nezbytně k nacionálnímu
zbahnění.

Stalin sám v roce 1924 napsal: „Ke konečnému
vítězství socialismu, k organizování socialistické vý-
roby, úsilí jedné země — zvláště tak rolnické země,
jako je Rusko — už nestačí: k tomu je třeba úsilí
proletářů několika předních zemí.“ Toto své někdejší
stanovisko prohlásil nyní, v boji s Trockým, za
chybné, a dokazoval, že Lenin rozuměl konečným
vítězstvím socialismu takovou situaci, kdy už nebude
socialismus ohrožen intervenční válkou kapitalistic-
kých mocností. K takovému vítězství je ovšem po-
třeba svržení kapitalismu v rozhodujících velmocech,
ale hospodářské vybudování socialismu je možné
i v jedné zemi. Bez této perspektivy není žádné per-
spektivy. Naše země může být základem světové re-
voluce jen jako země budující socialismus. A budujte
ho a říkejte při tom lidu, že ho bez světové revoluce
dobudovat nelze. „Čím od nás odstrašovali dělníky
sociální demokráte? Hlásáním toho, že Rusům se nic
nepodaří. Čím porážíme dnes sociální demokráty,
vábíce k sobě celá procesí dělnických delegací a
upevňující tak posice komunismu v celém světě?
Svémi úspěchy v budování socialismu,“ volá Stalin
rozhořčeně do řad levice.

On se nevzdává světové revoluce a půdy marxismu,
jak myslí u nás mnoho neinformovaných lidí, tvrdí-
cích, že buduje svůj stát jen pro stát. Nikoliv, on
po nezdaru agitace v revoluční, poválečné době chce
dojít k témuž cíli jinou cestou, on se chce dostat
k myslím světového proletariátu činem, příkladem,
vybudováním socialistické společnosti SSSR. On
chce dovésti dědictví Lenina dál, než Lenin se od-
vážil myslet. Mezi ním a Trockým není sporu o nut-
nosti světové revoluce, je spor o cestu k ní. Trocký
považuje Stalinův plán za iluzi marxistického ne-
douka. Stalin vidí v intelektuálském rozumářství
Trockého lučavku, která rozleptává víru.

Levá oposice byla po dvou letech pravou většinou
poražena v ústředí strany, a Trocký šel mezi člen-
skou masu. Ale zde ho čekalo nové, nepředvídané
překvapení. Strana vzrostla z 80.000 členů v revoluci
na 1,025.000 členů koncem roku 1925. To byli úplně
noví lidé, nikdo z těch, které Trocký vedl v revoluci
1905 a málokdo z revoluce 1917. Šel mezi své a našel
cizí. Členstvo jednalo podle pokynů svých tajemníků,
a ti byli vesměs již oddáni Stalinovi, poněvadž to byl
jejich generální tajemník. A všichni dohromady
chtěli mít klid a pokoj, a pokud se kdo povznesl ve
společnosti výše, chtěl užiti svého postavení. Lenin
by po této porážce v organizacích udělal z Trockého
pravděpodobně předsedu rady lidových komisařů, po-
slouchal by pečlivě jeho rozumářské kritiky a kon-
troloval by jimi svoji činnost. Avšak Stalin není
Leninem a jakmile se dočkal porážky levé oposice
i v organizacích, okamžitě ji nechal vyloučit ze strany
a deportovat na Sibiř. „Ano, soudruzi, já jsem člověk
hrubý a přímý, to je pravda, já to nepopírám,“ pro-
hlásil na sjezdu strany roku 1926.

Pravou skupinu Bucharinovu vyřídil za dvě léta
později, po VI. sjezdu komunistické internacionály.

Strčil ještě tentokrát Bucharinovi, jakožto největší teoretické hlavě marxismu, hlavní sjezdový referát, a Bucharin zde mluvil o stabilisaci kapitalismu. A v těchto dvou slovech našel Stalin motyku pro Bucharinův hrob. Dokázal, že nemůže být stabilisace kapitalismu, poněvadž pak by nebylo revoluční perspektivy proletariátu. Je pouze přechodná, vrátka stabilisace, a kdo to neuznává, nemůže vést proletariát, poněvadž propadl beznadějně oportunistu. Ohřály se při tom všechny staré spory Bucharina s Leninem, což se dělá po každé, když se někomu v sovětech stroují politický pohřeb. O svých sporech s Leninem mlčím, tvoje uveřejním, a poněvadž už se nemá možnost bránit, je z toho zřejmo, že jsi byl vlastně odjakživa ničema, lump, snažící se jen leninismus podvrátit. Právě sice nešli do vyhnanství, jako levá opozice, ale mohli v klidu přemýšlet o tom, jak se s levou opozicí navzájem požrali a zůstal po nich Stalin. A na scéně objevuje se nová garnitura, stalinská, jména, která byste marně hledali ve vzpomínkách Krupské na Leninovy spolupracovníky od založení strany až do smrti: Kaganovič, Ordžonokidze, Mikojan, Molotov, Ždanov, Kirov atd. Je zde pouze Kalinin, Litvinov a Vorošilov, kteří patřili ke starým pracovníkům, ale nikdy neměli nějakého politického vlivu. Ostatně Litvinov, jediný z nynějších lidí, který stál s Leninem při založení strany, byl teprve před několika měsíci přijat do ústředního výboru strany.

Stalinovy omyly v německé otázce jsou východiskem opozice.

Stalin, zbaven takto povinnosti hádat se s protivníky, začal provádět heroický úkol budování socialismu v jedné zemi. To, co je v Sovětském svazu dnes, je výsledkem objektivních podmínek, a lze právem pochybovat, že by trockisté mohli dovést hospodářství jinam. Ba pravděpodobně by výrobu nepřivedli ani na ten stupeň, jako Stalin ve své beznadějně víře v socialismus v jedné zemi. Ale otázky existence a výstavby Sovětského svazu nejsou hlavními, které přivádí spád dalších událostí, nýbrž je to mezinárodní situace, nastávající krize kapitalistického hospodářství, a nejkonkrétněji: Německo.

Hle, co řekl Stalin 9. května 1925 o Dawesovu plánu: „Domnívati se, že tak kulturní národ, jako jsou Němci, a tak kulturní proletariát, jako německý, budou souhlasit s dvojnásobným jhem bez řady vážných pokusů revolučního výbuchu, znamená věřit v zázraky.“ V dalších projevech považuje Stalin brzký revoluční výbuch v Německu za neodvratný. V tom se nijak nerozcházel s vyhnancem Trockým. Nezapomínejme prvního nárazu na teorii světové revoluce brest-litevským mírem. Nepovažoval tehdy Lenin německou revoluci za důležitější, než ruskou? Nevyslovil jasně, že v zájmu německé revoluce možno obětovat i Sovětský svaz? Ano, velmi jasně, poněvadž Rusko mohlo být počátkem světové revoluce, ale Německo svojí polohou, průmyslem a proletariátem je klíčem. Rokem 1930 počíná zrást nová revoluční krize v Německu a postupuje velmi rychle. A co dělá Stalin? Buduje svoji prvou pětiletku, a jeho Kominternu úřaduje podle směrnice vydaných léta páně: největším nepřítelem proletariátu je sociální fašismus, proti němu jednotnou frontu zdola, přes hlavy svých vůdců. Dost, tečka. Komunistický tisk plýtvá tiskařskou černí, dělníci poslouchají své vůdce,

krize roste. A co dělá Trocký? Je už k svému velikému štěstí vyvezen za hranice Sovětského svazu, takže může psát, zapřisahat, nadávat, prosit. Píše na adresu Kominterny a německé sekce: „Parlament bez většiny, s nesmiřitelnými křídly je názorným a nezvratným argumentem ve prospěch diktatury.“ Vyvrací směšné naděje, že hitlerismus vstupem do vlády stane se pravicovou parlamentní stranou: „Politicky všechny myslitelné kombinace s Hitlerem znamenají rozplynutí byrokracie, soudů, policie a armády ve fašismu.“ Volá po okamžitém spojení komunistické strany se sociální demokracií, ano, spojení vůdců s vůdci, strany se stranou, poněvadž „v boji proti fašismu se musejí komunisté spojit nejenom s čertem a jeho babičkou, ale i s Grzeschinskim“. A Stalin mu dává odpovídati: vida, kam až dospěl pan Trocký v třídní zradě, chce, abychom se spojili se sociální fašismem.

V Kominterně vládlo přesvědčení, že v Německu se fašismus nemůže odvážit toho, čeho v Itálii, poněvadž německý proletariát je příliš početný a příliš vyspělý na to, aby snesl fašistickou vládu. Tedy něco obdobného Bucharinovu názoru z r. 1918, že se Němci neodvážejí postupovat. Nu, a německý fašismus se odvážel. A nejenom to, rozdrtil dělnické organizace bez boje.

A nyní dochází k nejtěžšímu otřesu mezinárodního komunistického hnutí, těžšímu, než jaký vyvolal brest-litevský mír. Není porážka revoluce v Německu větší ztrátou, než jedna slavná Stalinova pětiletky a deset takových pětiletek? Bezsporně ano, neboť Lenin stavěl vítězství revoluce v Německu nad celou existenci Sovětského svazu. Kam nás zavedla Stalinova politika? ptají se staří bolševici. Socialismus v Rusku nevybudoval a německou revoluci zahubil. Neměl pravdu Trocký? Ano, stokrát měl. A všechny dřívější opoziční skupiny v Sovětském svazu, ať pravé či levé, organizují se v jeden blok a uznávají vedení Trockého. Budují síť ilegálních organizací, které prožirají brzo sovětský organismus až do nejvyšších míst.

Program opozice.

Jaký má program tato organizace? Má zatím jediný bod programu: svrhnout Stalinovu vládu. Nu, což, to by stačilo zabít Stalina? Ne, tohle není pravda, takové nápady přinesli do organizace teprve agenti-provokatéři vyslaní GPU, a oni také před soudem dokazují atentátnictví. Kdyby organizace chtěla, Stalin už dávno nežil, poněvadž jednoho dne se objevilo, že k organizaci patří celé vedení osobní Stalinovy stráže v Kremlu, později se objevilo, že k ní patří též jeho starý, kavkazský druh Jenukidze, a ti všichni mizí bez soudů a přiznávání neznámo kde, mizí tak desítky lidí, ale organizace je jako hydra z pohádky, jednu hlavu usekneš, dvě narostou. Trocký zakazuje individuální teror, píše, že Stalin je nejenom velitelem, ale též produktem své třídy, a jeho místo by zrovna tak zastal Molotov, či Vorošilov, anebo kdokoli jiný. Ukazuje znovu na zkušenostech národních atentátníků, že zavražděním reprezentanta se ničeho nemění na režimu.

Ale jak svrhnout režim, když na organizaci masového hnutí nelze dobře pomýšlet, poněvadž Stalin má z bolševické praxe zkušenosti, kterých neměla carská vláda, a dovede jinak organizovat obranu, než

poznámky

Proč se Hitler o nás nezmínil

To je velmi jasné. Aby nás postavil pod jistý „morální nátlak“. Není to sice právě takový „Wink mit dem Zaunpfahl“, jako loni Litvě, kterou výslovně vyloučil z řady států, s nimiž je ochoten sjednat pakty o neútočení, ale zřetelný pokyn je to přece. K čemu? Oč jde?

O naše vztahy mezinárodní, o náš poměr k Francii a Sovětskému svazu a na ruby zase o náš „nepoměr“ k Německu. Jak tomu máme rozumět? Chtěli by snad Němci, abychom měli spojenecký, to jest vzhledem k místním poměrům docela vasalský poměr k nim, místo těch ochranných smluv se státy, které jsou od nás vzdáleny, ale mají s námi společný zájem na zachování míru a stavu věci? Zajisté, tak si to lze představit, zahrotili-li otázky a odpovědi velmi ostře. Ale politika je umění možného, a Němci jsou natolik realisty, aby věděli, že státy se udržují tím, čím vznikly a že náš poměr k Francii — ostatně stejně jako polský, kde už to výslovně uznali — je přirozený a trvalý. Nazývali nás vždycky „žandarmy Francie“, ale smířili se dávno s touto skutečností. Lépe řečeno, berou ji od počátku do počtu. V Locarnu (1925) vzali klidně na vědomost, že Francie by nám šla na pomoc i přes demilitarizované a britsko-italskou zárukou opatřené Porýní, a také Hitler při nedávné (1934) smlouvě o neútočení s Polskem souhlasil s tím, že spojení polsko-francouzské potrvá. Když nyní bylo i rozladění franko-polské překonáno, a v Londýně Polsko ohlásilo nárok na úplné rovnou účast v novém Locarnu, spolklí to Němci hladce.

Tedy to vězí výhradně v tom poměru k sovětům, v té „bolševisaci“? Bolševisace je ovšem pouhé propagační heslo, populární zkratka, karikatura. Německo nám v podstatě vytýká, že jsme členy, ba že vlastně svou jedinečnou zeměpisnou polohou a národní i kulturní a sociální příbuzností umožňujeme spolek „nacionalistické Francie s komunistickým Svazem sovětských republik“. V tomto svazku vidí nové vydání tradiční obklíčovací soustavy a tvrdí, že zaujíme vůči němu vyloženě nepřátelský postoj. Známy „ideologický zápas“ je pouze dodatkem.

Máme tedy pro dobrý poměr k Německu opustit své dobré a spolehlivé přátele, kteří mají nesporně stejné zájmy a politické linie s námi, a máme se vydat na milost a nemilost tomu, s nímž žijeme v tisíciletém národním zápasu? To zajisté žádný rozumný státník československý neudělá, a také žádný rozumný německý státník od něho vyžadovat nebude. My jsme ten branný systém, který vznikl z Barthouova plánu východního paktu, nevymyslíli a při tom jsme jej opatrně podřídili celému složitému aparátu bezpečnostních smluv v rámci Společnosti národů a Locarna. Na nás to naprosto nezávisí, jestli potrvá a jak bude fungovat. To vědí Němci také. Zde jde o něco jiného: zda můžeme, aniž bychom cokoliv měnili na těchto svých smlouvách a na svých přátelstvích, upravit také poměr k Německu takovým způsobem, aby bylo zřejmo, že nejsme vázáni, že nechceme učinit a neučiníme nic, co by nás proměňovalo v pouhý nástroj útoku na Německo — tedy zda můžeme prokázat to, co stále tvrdíme a co je prostá pravda!

Když kancléř-vůdce rozvinul loni po obsazení Porýní plán nového Locarna, zahrnující přátelské smlouvy se všemi sousedy, vystoupili jsme pro jednání na tomto podkladě, jednání samozřejmě kolektivní, vedené s vědomím a souhlasem všech, třebaže všichni nebudou na tom stejně, jako na tom stejně nebyli v prvním Locarnu, jen když tím mír pro všechny bude posílen. Od té doby ztratila se zas jedna příležitost. Na štěstí ne poslední. Situace, a zejména t. zv. atmosféra, je dnes ovšem mnohem horší než byla loni. Přesto se jedná a pronikne se snad konečně k jádru věci. Pro nás vězí aktuální problém v tom: opatřit si možnost přímého paralelního jednání s Německem, které by vedlo ke smlouvě, zapadající docela dobře do rámce platných smluv a přece vylučující válku mezi námi a Němci, poněvadž by tu byl přesný závazek neútočit a nepomáhat útočníkovi. Vyjádřilo by se tu přesně, že stojíme právě tak, jako Rumunsko a Polsko, na stanovisku, nedopustit, aby se válka zanašela na naše území, a že jsme odhodláni postavit se se zbraní v ruce proti každému útočníkovi. Dohoda na této

ona? Porážka režimu by byla nejněsnadnější ve válce, k níž zbrojí Německo s Japonskem. Za co považují trockisté Stalinovu vládu v Sovětském svazu? Za zvrhlost, bonapartistickou, kontrarevoluční vládu. A co učil Lenin o poměru revolucionářů k válce vedené zpátečnickou, kontrarevoluční vládou? Učil doslovně takto: „Jestliže prospěje určitá válka proletariátu, jako třídě, jestliže jej zbavuje částečně pout, uvolňuje možnosti jeho zápasu a rozvoje, tedy taková válka je činitelem pokroku bez ohledu na utrpení a oběti, které s sebou přináší.“ A jak se má chovat revolucionář v takové válce? Podle Lenina: „Revoluční stanovisko proti vlastní vládě po čas války neznamená pouhé přání porážky své vládě, nýbrž opravdové úsilí porážku přivoditi.“ A dále: „Kdo se staví proti velezradě, jako Bukvojed, proti rozpadnutí Ruska, jako Semkovskij, ten vychází z buržoasního a ne proletářského hlediska.“ To jsou citáty příliš známé, vždyť je Kominternu i za vedení Stalinova exportovala do celého světa, slyšel je každý, kdo prošel jen krátce komunistickými sekcemi, a těmi sekcemi prošlo v Evropě statisíce lidí. A jakmile trockisté v Sovětském svazu počali uvažovati o nastávající válce podle těchto jasných a naprosto nepopíratelných směrnic Lenina, odpověděl Stalin popravami. Tragika osudu a revoluce je v tom, že leninismus se dočkal své popravky v Sovětském svazu ve jménu leninismu. Ale celkem nic zvláštního v historii, vzpomeneme-li vývoje křesťanství a jiných revolucí.

Nevíme, nakolik trockisté v Sovětském svazu došli od teoretického uvažování o porážce vlastní vlády v příští válce k činům, a nakolik jsou doznané činy dílem provokatérů, posílaných GPU houfně do jejich řad. Ale to zase na podstatě věci ničeho nemění. Jiná otázka je, zda nyní, po tom, kdy německá revoluce byla na léta prohrána, kdy v sovětské společnosti vyrostla nová vládnoucí třída jakž takž organizuje hospodářství, není celá trockistická teorie pokusem o skok hlavou do zdi. Příští válka může skončit všeobecnou revolucí jak sovětských, tak německých a vůbec všech vojáků, poněvadž masy naší doby nejsou masami z roku 1914. Statisíce a snad miliony lidí prošlo komunistickými sekcemi a necht' v nich setrvali, anebo odešli jako nepřátelé komunismu, všem leží ve vědomí to, co od komunismu slyšeli o válce a jak ji přeměnit v revoluci. A tato naučení přemění se z myšlenek třeba již dávno v podvědomí ležících, v činy, jakmile masy budou strašnou válkou zmučeny a počnou hledat východisko. Ano, v tom případě válka skončí všeobecnou revolucí, a Hitler může být smeten jako Stalin. Ale, co když tak neskončí? Kolik zcela geniálních předpokladů světové revoluce a nastávajících událostí se již nesplnilo? Co když bude poražen pouze Sovětský svaz, němečtí vojáci potáhnou na Leningrad, jako táhli roku 1918 s tím rozdílem, že Německo nebude ochotno ani nuceno uzavřít mír? Pak na místě světové revoluce bychom měli světové vítězství fašismu. Ty nejgeniálnější předpoklady nepřekonávají nejistotu budoucnosti.

Proto nejjistější není trockistický recept, nýbrž držet mír všemi silami, držet ty měšťácké demokracie, které ještě zůstaly, neboť prozatím pouze v nich zůstává člověk stále ještě člověkem, přese všechny chyby a samy trockisté za to, že nejsou ještě vystříleni ve světovém měřítku.

V. Borin.

nikdy neví, ani aspoň až dosud vyloučena žádným veřejným projevem Hitlerovým. Máme naopak právo se domnívat, že tímto způsobem by to šlo. Teprve zkouška může nám dát jistotu, jak na tom jsme.

R. P.

Co čekáme od nového pražského primátora

Mluví se o tom, že se pražský primátor dr. Baxa vzdá svého úřadu a že se jeho nástupcem stane dr. Zenkl. Tak aspoň hlásají novinářské zprávy, o nichž se patrně ukáže, že jsou pravdivé. Podívejme se však bez ohledu na to, co se píše a tvrdí, na úkoly, které bude mít před sebou nový pražský primátor, ať již jím bude kdokoliv.

Primátor dr. Baxa má hodně dobrých vlastností a hodně předností; je mírný, klidný, má vzácný dar nerozčilovat se, dovede vyjít s každým člověkem a s každou stranou. Ani ti zrástí komunisté, kteří tak rádi užívají zasedání ústředního zastupitelstva k tomu, aby mluvili pro šest osob, přítomných na galerii, nedovedou se vážně zlobit na Baxu a i když mu hrozí jménem revoluce, nemohou se ubránit úsměvu při pohledu na roztomilý způsob, jakým dr. Baxa jejich návrhy přijímá, dává o nich hlasovat a pak konstatuje, že byly zamítnuty.

Dr. Baxa býval snad kdysi urputným bojovníkem, dnes se z něho stal muž, kterého nejlépe vystihuje slovo „koncepcionář“. Je skutečně shovívavý ke každému, a není na příklad známo, že by byl kdy proti někomu ostře zakročil. Je konciliantní také k sobě. Nechce se zlobit a rozčilovat; dobře ví, že kdyby se jednou začal na radnici rozčilovat, musil by se rozčilovat stále, a proto se raději stáhne do pozadí, kdykoliv jde o věc, která jde, jak se říká, na nervy. Lidé na radnici věděli ostatně, že zdraví dra Baxy rozčilení nemůže prospívat, a snažili se vyvarovat ho všeho, co by ho mohlo zaplést do vzrušující zápravy. Ale kdo ho poznal, musí ocenit právě tu rozváznou pohodu, s níž řídil v klidných dobách osudy města. A kdo ho poznal, nemohl brát dost vážně ani to jeho němcořinství, protože dr. Baxa dovede vyjít právě tak dobře s Němci jako s Čechem, a jistě se docela dobromyslně usmíval a nemyslí na nic zlého, když vydával své fermany, které kdysi nadělaly v zahraničí dost zlé krve.

Jenže dnes je doba zcela jiná. Dr. Baxa, jak sám prohlásil, rozhodl se resignovat. Ne snad z nějakého osobního nepřátelství, ale čistě podle pravdy musíme konstatovat, že dnes není doba pro primátora dra Baxu, že není čas pro konciliantního primátora. Těžké chvíle státu a jeho hlavního města, zlá hospodářská tíseň a velké úkoly, před nimiž Praha stojí, vyžadují zcela jiné taktiky a zcela jiné osobnosti, než jakou je dr. Baxa. Praha musí vybudovat do roku 1942 řadu veřejných zařízení, mosty, komunikace, nemocnice, zreorganizovat dopravu, prostě pracovat plnou parou. Bůh ví, že plně přejeme každému pěkný a klidný život a že plně chápeme, že dr. Baxa ve svém věku nemohl pracovat od rána do večera a že se nemohl starat o tisíce naléhavých věcí, které jsou na denním pořádku. Ale Praha je dnes v situaci, že potřebuje primátora, který by se chopil funkce s bezpříkladnou energií a pojal ji nikoli jako úřad, ale jako vášeň.

Ať už kdokoliv bude budoucím pražským primátorem, jedno je jisté: nikdo mu nemusí závidět jeho postavení. Bude mít tolik práce a tolik úkolů, že bude vskutku třeba neumořitelné pracovní energie, aby je zmožil. I když nechceme tvrdit, že dr. Baxa zanedbal vývoj Prahy po převratu, přece zůstává faktem, že Praha není v nejlepším stavu. Vzpomeňme jen na škody, zaviněné tím, že se neprováděl regulační plán a že si v Praze odskok stavěl každý, jak chtěl, nejhůře ovšem státní úřady; že nebylo odvahy radikálně zorganizovat dopravu; že stále ještě vázne školství; že není rozřešena věc vodovodu; a že je spousta jiných věcí, které by potřebovaly nápravy a že se teď hraje úkoly nové. Budoucí pražský primátor bude mít co dělat.

Co tedy od něho očekáváme? Uprímně řečeno, pravý opak toho, co dosud dělal primátor dr. Baxa. Řekli jsme již, že to musí být muž, který svou funkci pojme jako vášeň, ne jako úřad. To by však samo nestačilo. Důležité je, aby nebyl konciliantní. Tím nechceme říci, že to má být rváč, který by se makrochou rozkmořil i se svou vlastní stranou, nýbrž jen tolik, že se nesní smířovat se vším, co se k smíru navrhuje, a že nesní věřit všemu, co se mu říká. Člověk konciliantní snaží se být ke každému hodný, i když ví, že toho ten či onen člověk nezaslouhuje. Na primátorský stolec měl by však zasednout muž, který se také dovede opřít a který, což je nejdůležitější, dovede také vymoci, aby se nějaká věc udělala.

O dobrou vůli nebylo totiž na pražské radnici nikdy nouze. Dobrou vůli měl nejen primátor, ale také všichni členové zastupitelstva, všichni úředníci, všichni zřízení. Každý pražský metař má dobrou vůli zamést ulici; otázka jen je, zda ji také opravdu zamete a jak. V pražském zastupitelstvu, městské radě a jinde bylo v minulých letech přijato nekonečné množství dobrých návrhů a bylo vypracováno stejné množství dobrých projektů. Člověk, který by žil někde v cizině a četl pozorně o všech těch pražských projektech, které se v minulých letech vyskytly, musil by se jistě domnívat, že se Praha podobá Novému Yorku, pokud jde o velkorysou výstavnost, holandským městům, pokud jde o čistotu, a německým městům, pokud jde o moudré a plánovitě řešení otázky dopravní. Byl by asi zklamán, až by po příjezdu do Prahy zjistil, že město je skorem přesně ve stejném stavu, v jakém je poušť.

Z mnoha případů vyjmenujeme jen několik: co se toho napsalo a namluvilo o nutnosti postavit most přes nuselské údolí a kolikrát se již městská rada usnesla zahájit přípravné práce pro stavbu v době co nejbližší; kolikrát se mluvilo a psalo o nutnosti rozřešit otázku vodovodní; kolikrát již se začala stavět petrínská komunikace; a tak dále. Zástupci města se na něčem usnesli, dohodli, a pak to všechno usnulo; ztratilo se to v aktech, zmizelo to. A nebyly to vždy jen projekty, které musily ztroskotat v vnějších příčin, nýbrž byly to velmi často také věci ryze vnitřní a tudíž věci, které lze snadno provádět a kontrolovat. Na příklad dávné usnesení městské rady o tom, že se nikdo nemá přijímat do obecních služeb, a pokud je to nezbytné, že se tak smí stát jen se svolením městské rady. Celá leta po tom usnesení se přijímali lidé pod rukou dál, vždycky někdo někomu propašoval a nestalo se nic, ale vzalo se to jen na vědomost. A jiné věci.

Budoucí pražský primátor bude tedy v první řadě musit dbát toho, aby se usnesení rady a jeho rozkazy skutečně také prováděly. Musí mít odvalu bojovat proti některým konservativním žvlům v úřednictvu, které si vždycky dovedou najít nějaký důvod k tomu, že to či ono usnesení nejde provést. A bude musit mít odvalu přesvědčovat volené zástupce o tom, že to či ono věc skutečně nelze provést, dokáží-li mu to úředníci, kteří jsou z jiného zrna. Nebude-li mít Praha takového primátora, pak se neuskuteční žádný z těch velkých projektů, které se dnes chystají a zůstanou právě tak na papíře, jako nejrůznější jiná usnesení a projekty.

To ovšem nebude jediný úkol. Příklad pražský primátor bude musit mít tolik schopností, energie, taktu a neústupnosti, aby se dovedl opřít přesvědčení většiny radničních stran, které se domnívají, že heslem demokracie je „rozděl a panuj“. Politické strany na radnici rozdělily si práci na radnici tak, že se dělí víc o prospěch než o odpovědnost. Funkce, místa, byty, dodávky se rozdělují podle politického klíče; nehledí se ani tak na jakost, jako na legitimaci. Je známo, že se dělaly dokonce pokusy, aby se i umělecké ceny rozdělily podle politického klíče. Občan, který nemá stranickou legitimaci, je na pražské radnici ztracen.

Snad by někdo mohl říci, že tento systém není zdnlivě tak škodlivý, jak se tvrdí; mohl by říci, že rozdělování určitých výhod podle stranického klíče dává možnost všem stranám účastnit se vlády a že místa na radnici mohou dostávat také schopní lidé, kterým práce nikdo nebrání stát se členy stran a prosazovat se její pomocí. Nuže, nechme těchto úvah a dejme tomu, že je to pravda. Jenže politické strany na pražské radnici, které se dovedou tak dobře podělit o místa a byty, nedovedou se také dělit o odpovědnost. V každé schůzi ústředního zastupitelstva můžete pozorovat tento zjev: nikdo ani nemukne, nikdo neřekne jediné slovo, uzavírá-li obec desítmilionové půjčky, kdežto ve chvíli, kdy se začne jednat o domovníky, o nájem výhodného objektu a podobné věci, dotýkající se prospěchu určitých skupin, hádá se tento sbor celé hodiny.

Bude na příštím primátorevi, aby dovedl přidržit strany k odpovědnosti. Stěží se mu podarí, aby je přesvědčil o tom, že politický klíč je věc nemravná; ale měl by to být člověk, který je přesvědčen o tom, že když už klíč, tedy také klíč k práci a odvaze vzít na sebe odpovědnost. Rozhodně by neměl trpět to, aby národní sjednocení využívalo chytré taktiky vládnout jednou svou složkou, to jest národními demokraty, a být v opozici složkou druhou, to jest ligisty, kteří ostatně nějakou tou dodávkou také nepohrdnou. Nebude smět trpět jiné věci, jako je protežování určitých lidí i v tom případě, že se dopustili na obci činu, pro který by měli být po zásluze propuštěni z jejich služeb. Aspoň defraudanti by neměli být posuzováni podle politických zřetelů.

B. S.

Vydírání Nobelovy ceny

Loni 24. listopadu prošla světovým tiskem zpráva, budící uspokojení ve všech neusměrněných končinách, že Nobelovu cenu míru obdržel Carl von Ossietzky, gentleman německého pí emnictví, jak ho nazývá Arno d Zweig, rytíř bez bázně a haný, jak jej označuje Max Brod. Druhá zpráva oznamovala úsečně, avšak s nemenší sensačností, že Nobelova cena míru byla poukázána Říšské bance, kde prý je „ovšem“ částka (přesně 160.000 norských korun) k dispozici Ossietzkému. Mezi oběma zprávami uplynulo něco přes dva měsíce, za nichž byl svět úmyslně klamán a ovlávenec patrně připraven o vítězství, jehož mu vydobylo veřejné mínění.

Odhalujeme-li tento tah, musíme si nejdříve všimnouti obecně, do čeho přivedla Třetí říše Carla von Ossietzkého. Kdo zná Ossietzkého, ví, že tenhle muž, bezmála padesátník, není typický obr. Jaká je jeho poslední historie? Špandavská pevnost, Sonnenburg, kde byl nucen kopat si hrob, a od 15. února 1934 papenburgský močál, který hlodal na jeho plících. V těchto tábořích byl Ossietzky bit. To plyne z prohlášení, které učinil velitel tábora Koch v květnu 1936 vůči holandské delegaci: od té doby, co je on, Koch, velitelem tábora, nenakládalo se prý s vězni zle. Koch se však ujal svého místa až 1. dubna 1936. Když ležel Ossietzky od 7. listopadu 1936 v nemocnici v západní části Berlína, trpěl reflexními pohyby. Zvedal často ruce před obličej, jako by se chtěl bránit surovostem. Ossietzkého zdraví bylo těžce podryto v koncentračních táborech.

Duševní mohutnost Ossietzkého nebylo však lze zlomit v žádném údobí jeho křížové cesty. Naopak. Ossietzky neztratil svého sarkasmu. Když na příklad navštívila uprostřed května 1933 Sonneburg komise a když se ho otázala, má-li zvláštní přání, odpověděl: „Nepřeji si už nic, pošlete mi jen díla o tom, jak se tresalo za středověku.“ Nebo za jiné příležitosti prohlásil novináři Knickerbockerovi na otázku, líbí-li se mu v koncentračním táboře: „Až sem jednou přijdete, uvidíte sám.“ Jednou ho chtěl v Papenburgu vlátní úředník a křičel na něho: „Nu, ty velezrádče, co's to vlastně psal ve svých článcích?“ Ossietzky mu odpověděl mírně: „Říšský soud mě neodsoudil ve veřejném líčení. Mám soudem uloženu nejprísnejší mlčenlivost.“ Carl von Ossietzky se nepoddal za celou dobu téměř čtyřletého utrpení. Při tom měl nemalé starosti osobní, starosti o chorou ženu, starosti o dceru, která potřebuje výchovy, starosti o svou nemoc. Druzi, kteří se stýkali dlouho s Ossietzkým, líčí ho jako člověka „zamlklého“. Charakteristika v podstatě správná. Ossietzky je těžko přístupný a jen málo lidí se může chlubit, že je nazývá svými přáteli. Ale tento povahový rys byl pro něho, zajatce Třetí říše, výhodou, neboť se tak uměl přirozeným způsobem uzavíratí vůči vyvídačům a provokatérům.

Vládcové nepodceňovali tuhle zvláštní osobnost. Vzpomeňme si na výrok pana Goebbelse 12. března 1936, jež vyslal radiem. Je důležité, abychom jej oživili: „Velezrada byla kdysi věcí, která se hodila do salonů, byla dokonce módou. Ale jsou i dnes ještě lidé, kteří požadují pro velezrádce ceny. My ovšem vidíme ve velezrádci jen zločince... Je lépe, padne-li velezrádce hlava ještě v míru, než kdyby k vůli němu přišlo o život mnoho set krajanů. Proto: hlavu dolů!“ Tato vyhrůžka platila Ossietzkému, který byl tehdy ještě v Papenburgu, vozil na kolečku kameny, rýpal rašelinu nebo zametal světnice. Ani vládcové Třetí říše, ani velká veřejnost, nakloněná Ossietzkému, nikdo se nenadál, že se mu dostane ještě téhož roku nejvyšší pocty, kterou je s to udělit svět. Pocta, která musí působiti na takovémhle pozadí jako demonstrace proti nacionálsocialistům. Jak převoz Ossietzkého do státní nemocnice 8. června 1936, tak inspirovaný interview 10. září 1936 v „Berlingske Tidende“, na jehož pravdivosti se už dnes netrvá, a ještě více zprávy o propuštění Ossietzkého, dávané tisku Goebblem v září a počátkem října, nebyly nic jiného, než pokusy čelit silici kampani pro udělení Nobelovy ceny Ossietzkému.

Koncem října měli asi v Berlíně z Oslo velmi vážné zprávy, naznačující, že by se ráno, kterou značilo udělení Nobelovy ceny, dalo zabránit už jen tím, kdyby byl Ossietzky opravdu propuštěn. Nežli se k tomu 7. listopadu odhodlali, zkusili ještě na Ossietzkém tak řečenou duševní masáž. Po svatodušních svátcích navštívil Ossietzkého v Papenburgu tajemník všemocného náčelníka Gestapa Himmlera. Rozhovor se točil kolem otázky, je-li Ossietzky ochoten zaujmouti loyální stanovisko k nacionálsocialistickému státu. Hovor neměl pro Himmlera úspěch. 5. listopadu si dal Himmler představit Ossietzkého osobně a naznačoval mu naději na propuštění, arci za jistých pod-

mínek. 6. listopadu byl Ossietzky dopraven znovu do pruského ministerstva vnitra, kde mu Göring sám prohlásil, že bude ihned zase zatčen, nastanou-li nejmenší potíže. Nátlak, který se na něho vykonával, nebyl zajisté malý. Konečně, 7. listopadu 1936, o druhé hodině odpolední, je Ossietzky propuštěn. Po prvních vzrušených hodinách, jež mu daly jakousi vzpruhu, cítil, že mu je tak špatně, že musil býti dopraven ještě večer do nemocnice v západní části Berlína, kde se mu nevedlo zrovna dobře až do chvíle, kdy dostal zprávu o Nobelově ceně. Je zajímavé, že vládcí vydali zprávu o propuštění Ossietzkého až 17. listopadu 1936, tedy o deset dní později. Zdá se, že chtěli pů. obiti na schůzi, která byla 23. listopadu v Oslo, čerstvým dojemem zprávy o propuštění, domnívajíce se asi, že případ Ossietzkého je nyní prakticky vyřízen.

Nebyl, neboť udělením ceny začíná druhý díl velké tragédie, který dospěl do druhého údobí poukazem peněz do Berlína. Pohlédme na kaleidoskopický sled událostí: 24. listopadu 1936 — výbor Nobelovy ceny míru udělí Ossietzkému Nobelovu cenu za rok 1935. Světový tisk v tom spatřuje mravní odsouzení Hitlerova režimu. Rozpoutává se nenávislná reakce v Německu, kde se ihned zahajuje konkurenční podnik proti Nobelově nadaci. Hrozba přerušení styků s Norskem. Sahnm zakrojuje oficiálně v Oslo, světová veřejnost žádá, aby byl Ossietzkému dovolen odjezd z Německa. Už 24. listopadu 1936 se oznamuje, nejdříve poloúředně, že Ossietzky dostane dovolení k jízdě do Norska, aby přijal Nobelovu cenu, jestliže o to požádá. Muselo se tomu rozuměti tak, že požádá o pas, neboť Ossietzky byl přece svobodný muž. Svoboda, jak jí rozumějí oni. Neboť v okamžiku, kdy se Ossietzky dostal udělením Nobelovy ceny v popředí veřejného zájmu, byl na něho uvalen nový dozor.

Přesto byla naděje, že bude moci Ossietzky odjet, ježto pocta měla neobyčejně příznivý vliv na jeho zdraví. Ba, 28. listopadu 1936 měl Ossietzky přijmouti několik novinářů za přítomnosti vysokého ministerského úředníka, jenž mu oznámil přímo, že mu říšská vláda dovolí, aby přijal Nobelovu cenu o obnů v Oslo. Ossietzky doufal, že už za několik dní bude moci odcestovat do Oslo. Kterýsi zpravodaj píše svému listu: „Zdá se, že Ossietzky je pln nové životnosti, kdežto dříve působil dojem člověka zdrceného a bez naděje.“ Zdálo se, že se vše daří.

Za několik dní však jdou tiskem zprávy, že se prý Ossietzky pro „na omeně zdraví“ nemůže dát na cestu. Zprávy, ježich potvrzení přišlo potom 9. prosince 1936, den před rozdílním cen. 11. prosince 1936 prohlásil Ossietzky: „Nemohu přece rozhodovat o svém osudu.“ Mluvil pravdu. V pondělí 14. prosince 1936 stěhuje se „se souhlasem Gestapa“ do sanatoria v Niederschönhausen u Berlína. Dva úředníci Gestapa hlídají „svobodného Ossietzkého“. Delegace lékařů z Anglie není puštěna k nemocnému a příkře je jí naznačeno, aby hleděla co nejrychleji vyřídit své věci v Německu. „Musíme už jednou skoncovat s delegacemi,“ křičí na ní Sattler, kriminální komisař Gestapa. A Ossietzky? Vzkáže, že pány přijme, ale že by se musel nejdříve otáznati Gestapa.

V Oslo čeká na Ossietzkého Nobelova cena. Čas utíká, svět se poptává, z Berlína nedochází odpověď. Zatím Ossietzky sedí, uzavřen vůči světu, účet nemocnice dosahuje čtyřmístné částice, žena musí žít, odjezd se oddaluje, neboť Nobelova cena má být Ossietzkému odevzdána jen osobně. Dovolení navštěvovatí svobodného Ossietzkého měla jen paní von Ossietzky. Mohla by jen vypravovatí o tom, jak se seznámila s paní Kreutzbergerovou a drem Wannowem, kteří se nyní objevují náhle jako andělé spásní na obraze. Oba se zasazovali „dojímavě“ za převod devis z Oslo do Berlína a mohli tuto transakci i „šťastně“ provést. Máme o nich jen negativní zjištění. Obě osobnosti jsou naprosto neznámy starému kroužku berlinských přátel Ossietzkého.

Paní Kreutzbergerová se objevila asi 14. ledna v Christiania-Bank og Kreditkasse v Oslo, předložila plnou moc od Ossietzkého, požádala za poukaz částky do Berlína, malá částka jí měla být vyplacena. Sledujme nyní basilejský list „Nationalzeitung“, vždy dobře zpravený, který píše 21. ledna 1937 takto o „tajemství okolo Ossietzkého ceny míru“:

„Slečna Kreutzbergerová je rodem Vídeňka, která však žije už mnoho let v Berlíně a získala německé státní občanství. Nezná Ossietzkého osobně, není mu blízká ani svými názory, ale je podle vlastních údajů přesvědčená nacionálsocialistka. Vydávala se za plnomocnici berlinského advokáta dra Kurta Wannowa, o němž se zatím zjistilo, že jej nelze nalézt ani v seznamu advokátů, ani v telefonní knize (ani v telefonní knize z r. 1933). Pokud se dalo vyptáti, jde prý o advokáta ve věku asi 50 let, jenž už ne-

vykonáva praxi, ktorý poznal nositeľa Nobelovej ceny prostredníctvom pani Ossietzké.

Považuje sa za neobyčajne zaujímavé, že sa dostal k Ossietzkému, jenž je jinak prísne izolovaný, a nelze porozumieť tomu, že Ossietzky mohol s lože nemocničného podniknouti bez vedomí kontrolujúcich policejních orgánů něco takového, jako je udělení poukázky a plné moci pro vyzvednutí Nobelovy ceny. Norská banka odmítla vyplatit slečně Kreutzbergerové peníze, ježto se podpis na plné moci neshodoval s tahy jeho písma, které má banka. Nejdříve byla domněnka, že je to smělý podvodný manévř, ale tento názor musil býti opuštěn, když se slečna Kreutzbergerová odebrala z banky autem na německé vyslanectví, kde měla rozhovor s vedoucím úředníkem, svobodným pánem von Beer. O rozhovoru oznámilo vyslanectví jen, že vedoucí úředník poradil dámě, aby se spojila se svým mandantem. Proslýchá se, že Ossietzky má vystaviti v přítomnosti zástupce norského vyslanectví v Berlíně novou plnou moc, jinak že není pomýšlení na výplatu nebo poukaz ceny.

Peníze došly, jak nyní víme, do Berlína, když byly překonány všechny nesnáze, a jsou prý „v německé měně k dispozici nositeli Nobelovy ceny“, jak praví oficiální zpráva. Prý??!

V telefonním rozhovoru, který měl s nemocnicí a s drem Wannowem „Arbeiterbladet“ v Oslo, upozorňovalo se na velmi špatné zdraví Ossietzkého, které prý dává podnět k nejhorším obavám. „Aftenposten“ v Oslo uveřejňuje v téže době rozhovor svého korespondenta s vedoucím úředníkem ministerstva propagandy, jenž prohlásil: Ossietzky by byl prý mohl títí dávno jako svobodný muž v cizině, kdyby jeho věci nezávila velká část zahraničního tisku k neuvěřitelným útokům na Německo. Z toho lze soudit, že Ossietzkého zdraví nebylo rozhodujícím důvodem, bránícím jeho odjezdu za hranice.

Je ještě otázka: vyrovnává se na zádech Ossietzkého rivalita mezi Göringem a Goebbelsem? Byl to úředník ministerstva propagandy, jenž přinesl Ossietzkému 28. listopadu 1936 zprávu, že může do Oslo. Pak se však vyskytly formální potíže. Ossietzky pravil: „Kdo mi má opatřiti pas? Já to nevím.“ Göring, to je známo, je proti propuštění Ossietzkého, Göring má výkonnou moc, Gestapo s agenty, jejichž jména nejsou v telefonních zoznamech, má moc odepřiti pas nebo jej vydati. Ossietzky? Vykonával se na něho nátlak, aby se ceny vzdal? Je duševně nezlomen. On razil v přítomnosti vysokého ministerského úředníka Třetí říše výraz o „pacifistech s kanony“. Ale Ossietzky je nemocen, soužen starostmi. Má za sebou téměř čtyřleté mučednictví. Je tudíž vítanou kořistí pro nejvyššího říšského lovčího.

Nám je jasné: Ossietzky byl připraven vydíráním o Nobelovu cenu. Má-li Třetí říše dobré svědomí, dá příležitost Ossietzkému, aby promluvil s anglickými, norskými, švédskými přáteli. Ale jaká zvláštní shoda, dovolení k návštěvě dostanou jen ti, kdo nepatří k jeho přátelům. F. B.

Ludová strana se znovu mylí

Ludová strana věnovala dlouho největší pozornost útokům proti koalici stranám v domněni, že mezi slovenskými koalici voliči lze ještě nějaké hlasy získat. Ubývající počet vlastních hlasů přesvědčil ji o marnosti takového počinání. Většina politiků strany byla po tomto neúspěchu přesvědčena o tom, že je nejužitečnější vstoupit do vlády a vykázat se před voliči konkrétními výsledky práce. Neštěstím ovšem bylo, že tato většina neměla ve straně rozhodující vliv. Ba, neměla ani tolik vlivu, aby prosadila rozumné a přijatelné formulované požadavky, které by byly podkladem pro jednání s koalici.

Po marných vyjednáváních s ministerským předsedou Hodisou o vstup do vlády rozhodlo předsednictvo, že se strana pokusí o novou, ještě ostřejší opozici. Dnes je teprve jasno, jak si Puďáci „ještě intenzivnější opozici“ představovali. Boj proti koalici byl opuštěn. Ludová strana soustředila všechny útoky na slovenské komunisty a na československou zahraniční politiku.

Pokud jde o útoky na komunistickou stranu, je jednání Ludové strany pochopitelné. Komunisté berou Puďákům největší počet hlasů. Ale k jakému účelu začli Puďáci útočit na zahraniční politiku? Vždyť nikdy před tím se nestarali o to, co zahraniční politika dělá, nikdy je nezajímaly ani Hitlerovy, ani Mussoliniho řeči. Nevěříme, že by dnes byl nájem Ludové strany o zahraniční politiku vzrostl jen proto, že se bojí o osud tohoto státu. Ludová strana je jistě přesvědčena o tom, že by zahraniční politiku nedělala sama jinak než jak ji dnes dělá vláda. Důvod je jinde: Puďáci svým psa-

ním a řečmi o zahraniční politice hledají někoho, kdo by je poprosil, aby přestali dělat nepřijemnosti a aby vstoupili do vlády za vyšší cenu, než jakou jim byla ochotna dát koalice při posledním jednání. Proto jim jen lichotí, otiskuje-li „Völkischer Beobachter“ nebo „Ilustrowany Kurjer Codzienny“ nebo „Magyar Ujság“ úvodníky „Slováka“ a projevy Puďáckých poslanců jako důkazy o tom, že mezi Slováky a Čechy nejde jen o věc, kterou si sami dovedou vyřídit. Ludová strana mlčí ke všem těmto řečem, domnívaje se, že si jich všimnou jen v Praze, ale že ujdou pozorností na Slovensku.

V tom je nový jejich omyl. Neboť právě na Slovensku se dobře hodnotí neslušná úloha, kterou teď Puďová strana hraje. Bude se moci o tom přesvědčit při nejbližší příležitosti, až bude jejím dosavadním voličům dán do ruky hlasovací lístek.

Dr. vh.

Rudé odbory končí svou pouť

Napsali jsme již před několika týdny, že rudé odbory v Československu tiše, ale tím jistěji zanikají. Tenkrát jsme to doložili výsledky voleb na železnicích a do hornických závodních rad, v nichž rudé odbory a tím také komunistická strana citelně ztrácely. Od toho času objevil se na kontu rudých odborů ještě těžší deficit nejen na venkově, nýbrž i v Praze, kde je sídlo ústředního výboru rudých odborů a KSČ. Poslední volby pražských elektrikářů ukázaly, že komunisté jsou jedinou postíženou volební skupinou. Už tehdy se projevila mezi členstvem značná nespokojenost, ale byla umlčena. Členové byli uchváleni hlavně tím, že tyto oběti jsou nutné a dobré v zájmu jednotné a lidové fronty, která se stala sice často opakovaným, ale stále mlhavějším heslem KSČ. Mnoho slov proudí vždy, když chybí myšlenka.

Členstvo poslechlo znovu a znovu v naději, že se brzy dočká sjednocení odborů, jako ve Francii. Komunistickému vedení se nedá vytýkat, že by v nabídkách nebylo dost cílů. Při každé příležitosti opakovalo svoje návrhy soc. demokratickým i nár. socialistickým odborům a předstíralo v nich opozici, která prý zatlačí, aby se zásilka nabídek dostala konečně do stanice určení. Nedostala se. Nikoli proto, že by členové nejrůznějších odborových organizací netoužili po jednotných a důsledných odborech, ale jednoduše z toho důvodu, že komunistické nabídky nikdo nebral vážně a vedoucí soc. demokratičtí a nár. socialističtí odboráři věděli dobře, že i bez přijetí komunistických nabídek budou moci hromadně přijímat členy likvidujících rudých odborů. Mohli si lehce vypočítat, že se komunistické vedení vzdá podmínek, kladených aspoň na oko při pokusech o sjednocení. Výpočet nezklamal. Vedení rudých odborů a KSČ už neopakuje svůj požadavek, aby sjednocené odbory zaručily volnost politického přesvědčení a odborovou demokracii, nemluví už ani o třídních odborových organizacích. Rudé odbory likvidují bez této nálapky, která měla předstírat čestný odchod s jeviště.

Vnitřní nespokojenost způsobila, že se vedení KSČ dlouho nemohlo odhodlat k přiznání a jen postupně bralo členstvu zbytečné iluze. Teď konečně nadešla chvíle, kdy si ženich bere nevěstu bez věna, ačkoli je vytrvale smlouval. Je dokonce ochoten pokorně se přiznat a vzít na sebe všechny důsledky takového manželství. Na říšském sjezdu rudých odborů, právě ukončeném, předložil generální sekretář rudých odborů a jeden z vedoucích KSČ poslanec Zápotocký, resoluci, která stanoví, že „všeodborový sjezd průmyslových svazů odborových projevuje ochotu vstoupit do Odborového sdružení čsl. — tedy do soc. demokratických odborů — na základě stanov této odborové ústředny“.

Snad ještě potrvá nějaký čas, než se ochota změní v čin, ale to už nerozhoduje. Většina členstva pochopí smysl likvidačního usnesení a nebude čekat na souhlas k přestupu do soc. demokratických, případně nár. socialistických odborů. Politické následky pro KSČ budou těžké. Neztrácí jen svou největší organizovanou oporu, ale pocítí také oživenou vnitřní nespokojenost. Mnozí stoupenci a funkcionáři odejdou, nebo budou vyloučeni, projeví-li nesouhlas s politikou, která rychle taví vliv i početnost komunistické strany. K. Frič.

Skutečnosti žalují?

Poslanec Henleinovy strany F. Nitsch dostal od okresního soudu český přípis. Nebyl s tím spokojen; protože v okrese je německá většina, podal posl. Nitsch stížnost. Krajský soud v Olomouci stížnosti vyhověl a konstatoval, že okresní soud v Šumperku porušil jazykový zákon.

Vše by bylo tedy v pořádku: posl. Nitsch se domníval, že soud v Šumperku nejednal správně, stěžoval si a jeho

stížnosti bylo vyhověno. Ale o tomto příběhu čteme v „Die Zeit“ v rubrice: „Tatsachen klagen an...“ skutečnosti žalují. Jakápak skutečnost tady žaluje? Poslanec Henleinovy strany si stěžoval a jeho stížnosti bylo vyhověno. Mnoho lidí, českých i německých, odvolává se z opatření instancí nižších k instancím vyšším. Jestliže vyšší instance zruší opatření instance nižší, není v tom skutečnost, která žaluje, ale jen důkaz, že je u nás právní řád, že právní ochrana jednotlivce jest zaručena. V. G.

národní hospodář

Dr. Karel Kříž:

Vyšlo Československo z hospodářské krise?

Každodenní zkušenost nás přesvědčuje, že nejhlubší bod krise jsme již přešli, ale současně nás poučuje, že jsme ji dosud nepřekonali. Toto citové poznání je správné, a je-li třeba si dáti práci s probíráním podrobných dat, je to především proto, abychom opravili poněkud bezstarostné počínání, které se již tu a tam pod vlivem optimistických zpráv bursovních projevuje, za druhé proto, že je nutné si říci, že skutečná práce na překonání hospodářské krise a jejích důsledků nás teprve čeká. Konečně pak také, že Československo je jedním ze států, který je dosud na tom nejhůře. Nabádáme-li tedy k jisté zdržlivosti v optimismu, máme při tom na mysli ten dobrý účel, který jsme vždy sledovali: nepropadat pesimismu, ale neodevzdávat se pohodlné naději, že se to „nějak vystříbí“, jak říkával dobrosrdečně jeden náš bývalý ministerský předseda. Nepřiloží-li všichni důkladně ruku k dílu, vedoucí mužové státu, průmyslu i obchodního podnikání, potrvá pomalé tempo našeho vycházení z krise tak dlouho, že se změní v novou krizi. A jak správně jednou napsal proslulý statistik Woytinsky, deprese, která se vleče, je pro obyvatele horší než krátká prudká krise.

Zlepšení o polovinu, o čtvrtinu, o sedminu.

Podíváme-li se pozorně na graf, vidíme naši současnou hospodářskou situaci jaksi v kostce. Průmyslová výroba, naznačená tlustou čarou, která vrcholila v nejlepším roce konjunktury, se řtila příkře dolů až na 60% objemu v roce 1933 z roku 1929 a od té doby zcela povlovně stoupá. Koncem roku 1936 dosáhla asi 80% objemu z roku 1929. Náš průmysl tedy krizi ještě zcela nepřekonal a chybí mu asi jedna pětina do rozsahu výroby z r. 1929. Polovinu ztráty vyrovnal, polovinu má ještě vyrovnat. Je zřejmé z tendence vyrovnané silné čáry, že ji vyrovná, nestane-li se něco neočekávaného u nás nebo ve světě.

Druhá silná čára, svisle čárkovaná, přerušovaná, představuje křivku vývoje našeho vývozu. Ze 17 miliard Kč vývozu r. 1929 jsme se prudce propadli na 5 miliard Kč v r. 1933. Jak vidět, opozdoval se náš hospodářský vývoj jak ve výrobě, tak v zahraničním obchodu proti světu asi o rok, protože těchto nejnižších bodů dosáhl svět již r. 1932. Pak nastává i u křivky našeho exportu pozvolný vzestup, avšak daleko pomalejší, než u křivky výro-

by. Nyní je u 8 miliard. Uvážíme-li však, že v době zotavování byla naše měna dvakrát znehodnocena, celkem zhruba asi o jednu třetinu, při čemž ovšem tento pohyb je znejasněn tím, že při naší první devalvaci ceny klesaly, při druhé pak již stoupaly, pak toto zlepšení je téměř bezvýznamné. Ztratili jsme 70% našeho zahraničního obchodu a nahradili jsme z této ztráty, velmi zhruba vzato, asi 15%. Máme-li volit poměrný obraz, urazili jsme sotva jednu čtvrtinu cesty, tři čtvrtiny nám ještě zbývají, abychom byli tam, kde jsme byli roku 1929. Náš zahraniční obchod tedy ve skutečnosti z krise nevyšel, z čehož plyne, že převážná část zotavení v průmyslové výrobě závisí na vnitřním trhu.

Nezaměstnanost, která se pohybovala ve šťastném roce 1929 kolem 50 tisíc lidí, stoupla, hledíme-li na křivku, dvojitě táhnutou, téměř na tři čtvrti milionu osob. Okrouhle ovšem je toto číslo bližší 700 tisícům, než 750 tisícům. S vrcholkem, který převyšil 900 tisíc osob, nesmíme počítat, protože to byl extrém, který při vyrovnání křivky mizí. Říká-li se tedy tu a tam, že jsme „měli 900 tisíc nezaměstnaných a nyní jich máme 600 tisíc, tedy 300 tisíc lidí jsme dostali do práce“, je to velmi nepřesné, neboť počítá se s extrém, které neurčují vývoj, jenž je dán jen ročním vyrovnaným průměrem. Jak vidět, klesala vyrovnaná křivka nezaměstnaných rovněž jen velmi zvolna a blíží se teprve 600 tisícům nezaměstnaných.

To znamená, že průměrný počet lidí, kteří znovu trvale našli od roku 1933 práci, nepřesahuje v dlouhodobém vyrovnání křivky 150 tisíc osob. Jinými slovy: roku 1933 jsme měli asi čtrnáctkrát tolik nezaměstnaných, jako roku 1929, nyní máme dvanáctkrát tolik nezaměstnaných. Urazili jsme tedy z krise do úrovně roku 1929 asi jednu sedminu cesty.

Tak tedy zhruba vypadá povšechný obraz naší hospodářské situace ve světle neklamných dat našeho statistického úřadu:

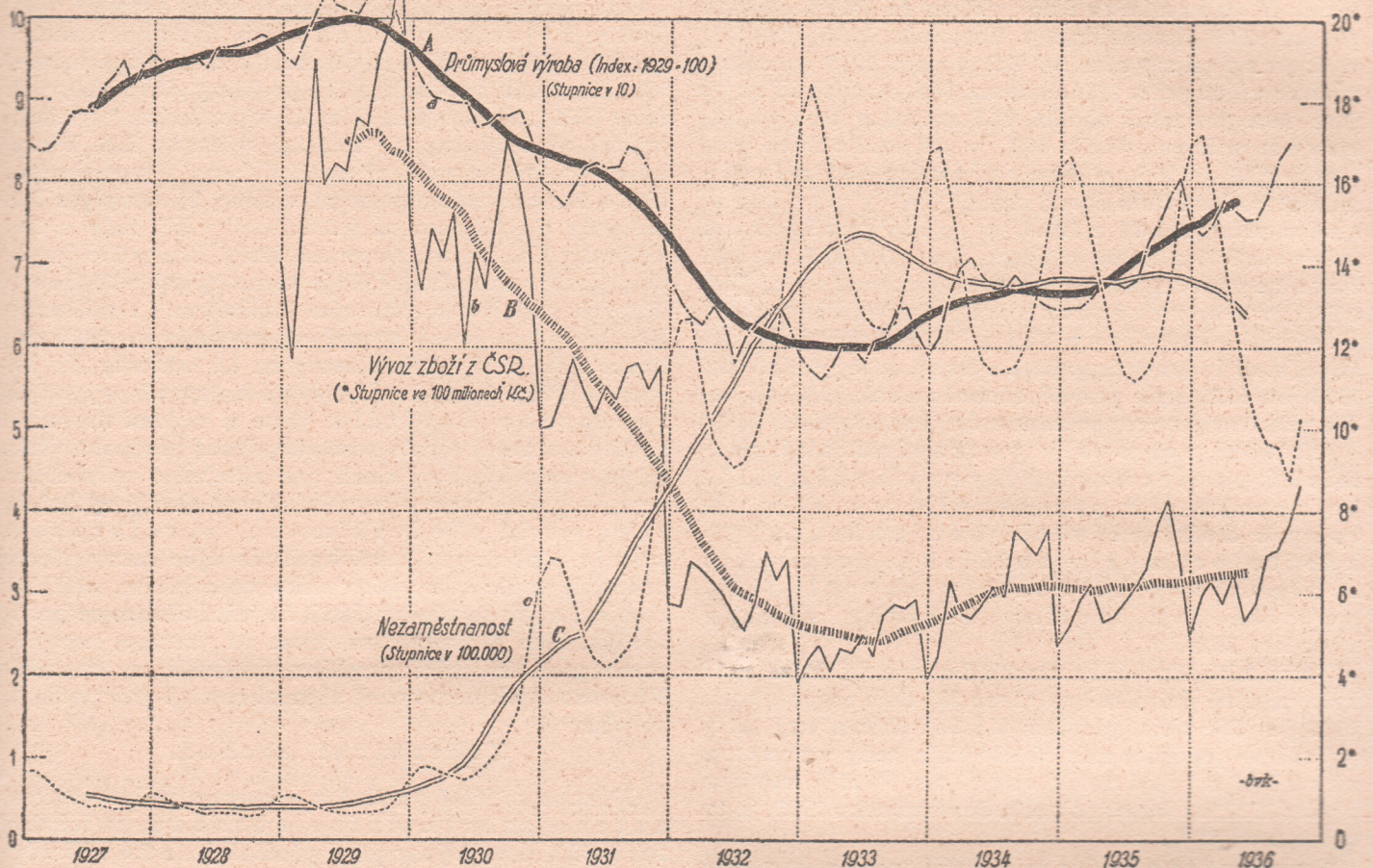
průmysl překonal polovinu krise,
zahraniční obchod jednu čtvrtinu,
nezaměstnanost jednu sedminu.

Nemá smyslu se na toto objektivní zjištění zlobit, nýbrž je žádoucí si je uvědomit a říci si, že dosavadní naše metody nepostačí. Dnes, kdy všichni cítíme, že z krise již naše hospodářství definitivně vychází, není nutné, abychom pěstovali onen na číslicích příliš nespocívající optimismus, kterého však bylo třeba, aby se vytvořily předpoklady ke klidnému překonávání krise a k vnitřnímu pokoji ve státě. Tyto předpoklady jsou již vytvořeny. Nyní musíme tvořit předpoklady pro postupnou přestavbu našeho národního hospodářství, abychom se octli na cestě k solidní prosperitě, na cestě k ustavičnému postupnému zvyšování životní úrovně pracujících lidí a k dobudování hospodářské konstrukce našeho státu jak po stránce politicko-administrativní umírněným přechodem z politické demokracie do demokracie hospodářské, tak i cestou soukromo-podnikatelskou, kde je třeba více hybnosti, péče, podnikavosti, obětavosti a vzdělání.

Povšimněme si nyní našeho průmyslového vývoje v roce 1936 podrobněji. Když jako obvykle položíme rok 1929 rovný 100, klesla naše průmyslová výroba roku 1930 na 89,2, rok na to na 80,7, roku 1932 na 63,5

Vývoj průmyslové výroby, vývozu a nezaměstnanosti v desetiletí 1927—1936.

(Křivky označené malými písmeny jsou zakresleny z původních dat, křivky s písmeny velkými z dat po vyloučení sezonních výkyvů.)

a v nejhlubším roce krise, 1933, na 60.2. Pak nastává po prvé u nás obrat k mírnému vzestupu na 66.5 v roce 1934, tedy asi o deset procent, v roce 1935 na 69.9, tedy o další tři procenta, a za rok 1936 asi na 82, tedy o dvanáct procent. Je vidět, jak loňský rok znamená prudké zrychlení tempa. Vývoj průmyslu nás opravňuje k velkému optimismu, neboť zrychlení tempa v ozdravování nás přivede jistě ještě letos k úrovni průmyslové výroby z roku 1929.

Ale jako vždy,

opozďujeme se za světem asi o jednu desetinu.

Světová výroba klesla roku 1930 na 88.5% rozsahu z roku 1929, pak na 79.3%, roku 1932 dosáhla nejnižšího bodu 69.2% — kdežto my až o rok později a padli jsme ještě proti světovému průměru téměř o desetinu hlouběji — načež již stoupá na 77.7, zatím co u nás teprve v roce 1933 dosahujeme nejnižšího bodu. V roce 1934 světová výroba dosahuje 84.8, v roce 1935 dokonce 94.8, tedy takřka se blíží rozsahu konjunktury a loni činila podle ženevských propočtů asi 108.6% rozsahu z roku 1929.

Opozďujeme se proti světu tedy asi o jednu desetinu a o jeden rok. Klesli jsme v průmyslové výrobě na 60%, ale až roku 1933, kdežto svět na 70% o rok předtím; nyní dosahujeme 80%, snad 85%, zatím co svět se blíží 110%. To souvisí s naší politicko-geografickou pozicí, se zděděnými třemi čtvrtinami průmyslu po Rakousko-Uhersku a a jen jednou čtvrtinou obyvatelstva. K tomu přistupuje několik dalších příčin, pře-

vším jedna velká příčina, kterou jsme zavinili sami špatnou obchodní politikou.

Jak je v jednotlivých průmyslech.

Všimněme si nyní několika zvláštních průmyslových odvětví. Především uhlí, železa a oceli. Roku 1929 vyrobil náš průmysl 1644 tisíc tun surového železa, roku 1932, kdy dosáhl nejnižšího bodu výroby, jen 450 tisíc tun, roku 1935 již 811 tisíc tun a loni 1.140 tisíc tun. Proti roku 1935 znamená tedy rok 1936 zvýšení výroby surového železa o plných 40%. Výsledek jistě vysoce potěšitelný, neboť to je asi 83% výroby z roku 1929. Podobný vývoj je u surové oceli, již vyrobil náš průmysl roku 1929 2220 tisíc tun, roku 1932 jen 687 tisíc, roku 1935 již 1196 a loni 1559 tisíc tun, čili za loňský rok proti předloňskému vyrobili jsme surové oceli více o 30%. Váleného zboží vyrobil náš průmysl v téže době o 38% více. To znamená, že do překonání krise chybí asi 12%.

Podobný rozmach jeví se také u těžby uhlí, ovšem nikoli v takovém rozsahu. Z 16.521 tisíc tun z roku 1929 klesla výroba kamenného uhlí na 10.755 tisíc tun, kdy bylo dosaženo nejnižšího bodu, načež stoupla na 10.964 tisíc tun a loni činila 12.408 tisíc tun, čili proti předloňsku o 13% více. Méně potěšitelný vývoj jeví se ovšem u hnědého uhlí, kterého bylo u nás vyrobeno roku 1929 22.561 tisíc tun, roku 1935 jen 15.063 tisíc tun, předloni 15.226 tisíc tun, loni 16.070 tisíc tun, tedy proti předloňsku o 5.5% více. Koks bylo vyrobeno roku

1929 3163 tisíc tun, roku 1933 jen 1277 tisíc tun, předloni 1551 tisíc tun, loni 1955 tisíc tun, čili o 26% více.

U ostatních oborů je lépe tento vývoj vidět na indexech. V hornictví po poklesu na 64.4% objemu z roku 1929 dosahujeme v listopadu 1936 již 89.7, v kovoprůmyslu na 41.1 v roce 1933 zaznamenáváme v listopadu 1936 dokonce 96.6, ve sklářství jsou data pro tatáž období 48.6 a 63.6, v porculánovém průmyslu 41.4 a 48.8, v chemickém průmyslu 85.8 a 104.1, v dřevařském 48.5 a (v říjnu, listopadové číslo dosud chybí) 61.9, v papírenském průmyslu 74 a 103.4, v polygrafickém průmyslu 90.3 a 138.9, v textilu 63.3 a 89.9, v kožařském průmyslu 70.3 a 89.9, v konfekci 71.6 a 83.5, v potravinářském průmyslu 88.4 a 122.1, ve výrobě elektřiny 87.2 a 132.6. Řekli jsme již, že celkový index průmyslové výroby, který činil roku 1933 jen 60.2, bude pravděpodobně za rok 1936, až budou všechna data propočtena a získána, činiti asi 82%.

Jak viděti, průmysly potravinářské, chemické, papírenské, polygrafické a elektrárenské již přestoupily rozsah výroby z doby největší konjunktury 1929, kdežto průmysly sklářský, porculán a dřevařský se dostaly na polovinu, nejvýše dvě třetiny rozsahu výroby z roku 1929.

Tomu také odpovídá rozmach dopravy. Roku 1922 bylo měsíčně průměrně naloženo 537 tisíc vagonů, roku 1933 jen 354 tisíc, předloni již 386 tisíc a loni činil průměr za jedenáct měsíců 424 tisíc, tedy vzestup zhruba o jednu desetinu. Z 66% rozsahu z roku 1929, na který poklesla doprava roku 1933, je to vzestup na 82%.

Rovněž stavební ruch patří mezi průmyslové obory, jež díky několika výborným zákonům, přijatým parlamentem na návrh ministra sociální péče nebo uzákoněným vládním nařízením, se těší podstatně zvýšené zaměstnanosti. Loni přibývalo průměrně 850 bytů měsíčně, předloni 550, stavebních povolení vydáváno průměrně měsíčně loni 220, předloni 190 pro přestavby a novostavby, kdežto před rokem jen 150. Za deset měsíců loňského roku bylo zastavěno na 450 tisíc kubických metrů, kdežto v téže době předloni jen 269 tisíc.

Krise a státní pokladna.

Státní pokladna těžila již poněkud z tohoto příznivého vývoje, třebaže ovšem jeho důsledky projeví se v plné míře až po několika měsících dalším stoupnutím příjmů. Loni však činil za deset měsíců výnos veřejných dávek 7.1 miliardy Kč proti 6.5 miliardy Kč předloni, a až na výnosy monopolů jsou všechna tato data vesměs lepší předloňských. Rozpočet za jedenáct měsíců je však přesto splněn jen na 92%, což ovšem sice proti předloňsku znamená o 9% vyšší příjmy, ale přece jenom se nedostává za těchto jedenáct měsíců téměř půl miliardy Kč (přesně: 465 mil. Kč, čili 7.97%), s nimiž rozpočet počítal. Přes poměrně příznivý výsledek tedy očekávání zvýšených příjmů se v plné míře nedostavilo a rozpočtová data „nevýjdou“. Rozpočet nebude dodržen a rozpočtový rok skončí i tentokrát schodkem, který se bude pravděpodobně blížit jedné miliardě. To je patrné zejména na výsledku listopadovém, který proti rozpočtu vy-

kazuje faktické nižší příjmy o 13%, než byly rozpočtem předpokládány.

Bursovni optimismus.

Optimismus, který se projevil v tisku, pramení především z výsledků obchodů na burse, o nichž napsal „Prager Börsen-Courrier“ dne 31. prosince 1936, že „hodily podnikatelům do klína více zisků, než roku 1929“. Srovnají-li se u 75 významných podniků, jejichž akciový kapitál činí 2.5 miliardy Kč, kursy jejich papírů na pražské peněžní burse koncem roku 1935 a koncem loňského roku, vidíme, že stouply z 5.9 miliardy Kč úhrnem na 9.3 miliardy Kč, tedy o 3.4 miliardy Kč, jinými slovy na 375% akciového kapitálu. Ještě pozoruhodnější je tento vývoj u 21 kovodělných podniků s akciovým kapitálem 1.1 miliardy Kč, kde úhrn kursů stoupl od konce roku 1935 do konce roku 1936 s 2.7 miliardy na 4.6 miliardy Kč, to jest o 200% za jediný rok, aneb o 450% akciového kapitálu. Jsme si vědomi nesprávností v sestavení těchto poměrů, jejichž předností však je, že rázem i laikovi ukáží, jak výtečně v uplynulém roce pochodila bursa a bursiáni. Tento skvělý výsledek ovšem souvisí především se zbrojařskou konjunkturou, která hnala do výše kursy všech podniků, podle toho, jak daleko nebo blízko mají ke zbrojení a jak se předpokládá, že ještě dlouho se bude zbrojit. Kdo spekuluje na burse na vzestup, nemůže proto prozatím ještě prodělat, podívá-li se, co dělá Německo a jak nerozumně si musí ostatní svět počínat po něm.

Zahraniční obchod.

Obrátme se ještě stručně k některým podrobnostem našeho zahraničního obchodu. Za loňský rok zvýšil se náš vývoz proti předloňsku z 7.4 miliardy Kč na 8 miliard Kč a dovoz ze 6.7 miliardy Kč na 7.9 miliardy Kč. To znamená, že obrat stoupl o 1.8 miliardy Kč, avšak 1.2 miliardy připadá na dovoz a 0.6 miliardy Kč na vývoz. I když připustíme, že zvýšený dovoz je znamením důvěry podnikatelů, že budou v příštím roce více vyrábět, je přece jen tento pohyb málo potěšující. Při tom aktivita obchodní bilance klesla ze 680 milionů Kč na 110 milionů Kč. Za jedenáct měsíců vykazuje náš zahraniční obchod ve styku s volnými státy zlepšení vývozu o 12.7%, kdežto ve styku s clearingovými státy zhoršení 3.4%. Tím je dán směr naší obchodní politiky: snažit se dále se přiblížit zemím šterlinkového bloku, které jsou volné, a udržovat se zeměmi clearingovými jen nutný vyrovnávací obchod.

V předchozím článku přišli jsme k smutnému závěru, že náš zahraniční obchod náleží stále mezi ty, jichž zlepšení je na předposledním místě co do rozsahu. Za dob konjunktury jsme vyváželi třetinu a snad někdy i polovinu své výroby a budeme vždy třetinou výroby, při plné zaměstnanosti lidí, odkázáni na export. To je důvod, proč musíme učinit vše, abychom export povzbudili.

Musíme ještě si všimnouti ve zvláštních úvahách, jaká je situace pracujícího člověka v tomto období hospodářské rekonvalescence a pokusit se odpovědět na otázku, jaký podíl na počínajícím návratu do hospodářské konjunktury má zbrojení, neboť na tom závisí trvalost blížící se prosperity.

literatura a umění

Occidentalis:

Moskevské divadlo v nemilosti

Před nedlouhou dobou inscenoval Alexander Tairov v Komorním divadle moskevském hru, která vyvolala mnoho debat. Podnětem k této rozpravě bylo nové libreto, jež ke staré opeře Borodinově napsal dramaturg Komorního divadla Demjan Bědný. Tito „Bohatýři“ narazili na veliký odpor z toho důvodu, že libreto neodpovídá směrnicím nového sovětského umění: dívati se na národní ruskou minulost s hlediska internacionály. Demjan Bědný je z lidí, u něhož podobné vybočení zejména překvapilo. Vždyť je to autor nejvyšší popularity, jeden z nejvýznamnějších komunistických autorů, který se řídil podle toho, co bylo řečeno spisovatelům na slavnostním moskevském kongrese v roce 1934: že básnická díla musí být něčím více než rýmovaným opakováním novinových článků a populárních politických hesel.

V kampani, která se rozpoutala, přišel Bědný o všechnu svou popularitu. Stal se středem mohutných útoků, jimiž současně byl napaden i Alexander Tairov a v poněkud slabší míře i Vsevolod Meierchold. Vyčítá se mu zfalšování národní minulosti, vržení chybného světla na historii národa a stranění nesprávné straně. „Izvěsti“ napsaly:

„Největší chybou Demjana Bědného jest, že se snaží v této opeře vyličit lupiče jižního Ruska jakožto revoluční a závažnou složku. Podle pojetí Bědného představují heroickou složku hry. V tomto historickém pojetí není nic nového. Bědný však zapomíná, že vpravdě vůbec nevíme o tom, čím tito lupiči byli. Zdá se nám, že to byli docela obyčejní loupežníci, kteří neměli vůbec nic společného s revolučním zápasem. Jsou to spíše typy docela negativní. Bědný se namáhá ukázat v těchto loupežnících skutečné revolucionáře jižní Rusi a tím vytvořit most k revolučnímu hnutí současnému. Tím však se skuteční političtí hrdinové této hry dostávají do naprosto falešného světla.

Je k politování, že podivuhodně bohatství našich bájí dosud nezajímá široké vrstvy. V poslední době nevyšla ani jediná sbírka našich pověstí, ačkoliv by jich snadno bylo možno vydati i několik vazků.“

Bolševici obhajují křesťanství.

Velikým problémem dnešního Ruska je dosáhnouti souladu mezi živým vývojem, v němž se stále více uplatňuje myšlenka nacionální, s oficiální terminologií marxistickou. Nedá se zatajit, že v ruském lidu se projevuje zřetelné národní hnutí, jehož snahou je převzít do nového světového názoru spolu s ostatními kulturními statky minulosti i celý svět národních pověstí. To je možné jen jednou cestou — odělati z hrdinů národních bájí revolucionáře a zdůraznit při tom i nacionální složku. „Izvěsti“ o tom píší:

„Postavy hrdinů našich bájí udržovaly se v minulosti v lidu hlavně proto, že ztělesňovaly boj lidu proti cizím vetřelcům. Represen-tují osud národa, jeho hrdinství, jeho chytrost a jeho velkorysý jednání v určitých epochách dějin našeho lidu. A především reprezentují boj za lepší budoucnost.

V období, které Bědný líčí, jde o boj proti tatarským vetřelcům a o pronikání jiných asijských národů do naší země. Nám jako Rusům a bolševikům je toto hrdinství ruského národa stejně drahé, jako lidová epika, která je líčí. Ale historický materiál, jenž ukazuje toto hrdinství našeho lidu a naší země, je v „Bohatýrech“ Bědného využit jakožto důvod proti těmto hrdinům. Pravdu měl Maxim Gorkij, když na prvním kongrese ruských spisovatelů pravil: „Věnujte pozornost tomu, soudruzi, že většina významných a umělecky zřetelných postav bohatýrů byla vytvořena folklórem, to jest ústním podáním dělného lidu.“

Gorkij stavěl velké postavy řecké báje do stejné řady s bohatými ruských pověstí a v tom se díval správně na tvořivou fantasií národa.

Líčit tyto hrdiny jako rváče a pijáky, jak to učinil Bědný, znamená porušit lidovou poesii a pomlouvat ruský národ v jeho minulosti.“

Nejde tu však jen o to, rehabilitovati staré hrdiny, jde o to, pozitivně hodnotiti i funkci křesťanství. Bědnému se vážně vytýká, že jeho poměr ke křesťanství je nehistorický. V tomtéž článku praví „Izvěsti“:

„U Bědného přijetí křesťanství nic neznamená. Neuvádí toto faktum do žádné historické souvislosti. Podle něho bylo staré náboženství náboženstvím ochlastů a rváčů a nové náboženství podle jeho názoru není také o mnoho lepší.

Přijetí nového náboženství však bylo jednou z významných událostí ruské historie. Došlo k němu v postupných etapách, když rozličná náboženství před tím byla vyzkoušena. Bědný však těchto historických souvislostí nevidí a naprosto nemá smyslu pro minulost národa.

S touto minulostí vůbec zachází lehkomyšlně. I z marxistického stanoviska je obraz, který nám líčí, chybný. Už dříve kdysi označil ruskou historii za prohnílou. O ruské kultuře píše, že je hloupá a ruský národ líčí jako národ lidí, kteří s tupou myslí sedí za kamny. Tato koncepce, která je bolševikům cizí, se projevuje i v jeho „Bohatýrech“.

Z debaty se stává aféra.

Tato novinová diskuse se dostala v Moskvě záhy do nejširších kruhů. Zajímavé: je tomu stejně jako v měšťáckých zemích, kdykoli se někdo dotkne nejchoulostivějšího společenského bodu, myšlenky národní. Nejúhlavnějším nepřítelem Bědného je kritik Keržincev. Ten z této RHdebaty o operním libretu udělal aféru Tairovou.

Dne 16. prosince konala se o této věci první velká debata. Keržincev prohlásil, že divadlo musí rozhodně podávat věrný obraz národní minulosti, jakmile sáhne k nějakému historickému tématu. Vůbec by se mělo hrát více kusů, jež mají historický význam v životě ruského lidu, jako je tomu na příklad s Gogolovým „Revisorem“.

Této diskuse se účastnil i Meierchold a Tairov. Tairov viděl, že je nutno, aby se dal veřejně na ústup. Kapituloval před novým sovětským patriotismem a otevřeně se přiznal k tomu, že byly spáchány chyby. Snažil se jen vysvětliti, jak k těmto chybám došlo. Meierchold šel ještě dále. Plně akceptoval stanovisko, na němž se mezitím v této otázce zobrazování bohatýrů usnesla organizace spisovatelů. Stejně jako spisovatelé se dožadoval historicky správného poměru divadelních her k lidové tvorbě.

Tím však tento případ nebyl vyřízen. Dostala se na řadu ještě vyšší korporace, v níž názory, tlumočené v „Izvěstích“, byly ještě jednou co nejvíce zdůrazněny. Ústřední výbor pro umění v SSSR vydal oficiální prohlášení, jehož výsledkem bylo, že opera „Bohatýři“ byla vzata s repertoaru. Přinášíme v doslovné citaci tento historický dokument:

„Poněvadž komická opera „Bohatýři“ od Demjana Bědného, provedená v Komorním divadle s režii Tairovou a hudbou Borodinovou:

1. se zdá býti pokusem oslavovati loupežníky jižního Ruska jako důležitou složku revoluční, což však se příčí historickým faktům a představuje věc po politické stránce naprosto chybnou,

2. znázorniti hrdiny ruských epických bájí jako pijáky a podobně, falešným způsobem,

3. a poněvadž opera podává tak nesprávné vyličení křesťanství na Rusi, které ve skutečnosti se objevuje jako pozitivní etapa vývoje — poněvadž pomáhalo přiblížení slovanských národů k dokonalejší kultuře západních národů —

usnází se výbor vzít tuto operu s repertoaru, poněvadž v této formě je sovětskému umění cizí.“

Případ Tairovův.

Až do této chvíle zůstala celá tato věc v mezích diskuse. Ve státě, v němž kritika není soukromou věcí, nýbrž stala se veřejnou funkcí, jejímž úkolem je zasahovati do vytváření uměleckých děl ve smyslu státní ideologie, není divu, že podobné usnesení mělo ještě další důsledky. Tairov veřejně prohlásil, že se dopustil chyby, a ačkoliv tím složil veřejné pokání, rozpředla se proti němu a jeho divadlu polemika, která už vybočila z mezí pouhé debaty. Z celého tohoto hnutí je jasno, že určití jednotlivci v SSSR pokládali okamžik za vhodný k rozvinutí debaty o otázce Tairovově.

Vůdce hnutí proti Tairovovi byl opět Keržincev. Ve schůzi divadelních umělců přinesl prudký výpad proti Tairovovi. Prohlásil, že toto falšování minulosti národa, jež se v tomto případě projevilo, není ničím naprosto novým. Je celá řada podobných her, v nichž se falšovala národní minulost stejným způsobem. To však není jedinou chybou Tairova Komorního divadla. Atmosféra v tomto divadle je nejvýš nezdavá. Tairov si připadá jako vlastník a jediný směrdatný činitel této sféry. Divadelní kolektiv je mu feudalistickým způsobem podroben. Tairov svým hercům jednou prohlásil: „Vy hrajte a myšlení přenechte mně.“

Keržincev zdůraznil, že v tomto kolektivu jsou vynikající herci a znamenité síly, které by mohly přivésti sovětské divadlo na vysoký stupeň. K tomu však by bylo zapotřebí více práce a přemýšlení a méně nadvlády jedincovy, aby bylo možno se dostat i v kolektivní spolupráci dále.

Při této diskusi se objevili i jiní silní odpůrci Tairovovi. Slavný herec Michoels prohlásil, že Tairovo Komorní divadlo se dostalo na šikmou plochu: jak je to možné? Odpověď zní: „Nevěnuje se dostatečně bdělé pozornosti věcem tohoto divadla. Není jasné a moudré kritiky, a chybí tvůrčí spojení mezi jednotlivými divadly.“ Michoels vytýkal Tairovovi, že si dělá příliš mnoho reklamy, že naprosto nemá autokritiky a že poměr mezi jím a jeho herci je nesnesitelný.

Jiný z řečníků vytýkal Tairovovi, že celé jeho divadlo vytvořilo jen zdánlivé hodnoty, že vůbec není schopno dosáhnouti tepleho lidského vztahu k obecnému. Referát „Pravdy“ o této diskusi uvádí jen jediného herce, jenž se vyjádřil o Tairovovi pozitivně. Byl to herec Popov, jenž prohlásil, že přesto přese všechno je Tairov velkým umělcem a že je třeba jediné, aby se vrátil k autokritice, a dosáhne opět velkých výkonů.

V této schůzi se dal Tairov ještě jednou veřejně na pokání a ještě jednou doznal, že Bědného libreto dalo podnět k řadě chyb. Jak daleko však věci pokročily, bylo zřejmo teprve ze závěrečného projevu Keržincevova. V něm již otevřeně byla řeč o tom, má-li být divadlo nadále Tairovovi ponecháno. Podle slov Keržincevových je základní podmínkou, že Tairov může zůstat ve svém divadle, bude-li ochoten vytvořiti nové realistické umění.

Věc se stává politickou.

Jestliže někdo v diktatuře ztratil oblibu, bývá zbaven svého veřejného vlivu tím způsobem, že se prohlásí za politicky nespolehlivého. Tak je tomu v Německu, v Itálii, a tak je tomu i v sovětském Svazu. Aby otázka byla posunuta dále a aby zápas proti Tairovovi byl náležitě zdůrazněn, uveřejnily „Izvesti“ dopis jakéhosi „návštěvníka“, v němž se Tairovovi otevřeně vytýká, že prý spráda intriky proti současnému politickému režimu.

V tomto dopise se také uvádí, že výčitky, formulované proti Tairovovu divadlu, jsou odůvodněny už od roku 1927. Tehdy ve svém divadle provedl hru, jejímž hlavním tématem byly pouhé partajní klepy. A roku 1928 byla napsána hra „Ostrov práce“, v níž byl kritován celý veřejný život. A za touto kritikou stál zřejmě i Tairov sám, jenž se ztotožnil s autorem, schoval se za jeho záda a nechal ho tlumočiti své vlastní názory.

Tím nebyla věc ještě skoncována. Ve výboru pro věci umění, který zasedal současně se spolupracovníky moskevských divadel, byly estetické otázky, o něž tu šlo, docela přímo zaměněny za hlediska politická. Keržincev tu podal podrobnou analýsu činnosti Komorního divadla a rozbor působnosti Tairovovy. Vyvrátil všechny Tairovovy teorie, kvalifikoval je jako politické omyly, které slouží k tomu, aby skrývaly politické útoky. Keržincev podle referátu v „Izvestích“ charakterisoval počátky Tairovovy jako neorealisticke, poté prý přešel ke konkrétnímu realismu a k dynamickému realismu. Ale ani Tairov ani žádný z jeho stoupenců není s to rozumně vysvětliti, v čem spočívá rozdíl mezi všemi těmihle rozličnými realismy. Všechny tyto estetické teorie, všechny tyto omyly slouží jen jedinému účelu: skrývati jeho prohnité politické stanovisko a zastírati síly, které jsou pro nás vražedné. V závěru této debaty prohlásil Keržincev jménem celého výboru:

„Jde teď o osud celého Komorního divadla a kolektiv tohoto Komorního divadla má možnost se reorganisovati. Náš výbor mu dopomůže, aby se dostalo na správnou dráhu sovětského divadla.“

Divadlo musí být nově organisováno. Musí přestatí monopol režisérů. Jsme ochotni udělati s Tairovem ještě jeden pokus a divadlo mu ponechati. Má-li to však potrvati, musí se Tairov podrobit směrnicím, které mu výbor předloží. Divadlo se musí postaviti na nový základ a po této stránce mu musí býti pomozeno.“

Estetická generální linie.

O několik dní později byly estetické omyly, kterých se Tairov dopustil, ještě jednou přeměřeny pravítkem oficiální politické linie. „Izvesti“ se tázaly, jak to bylo možné, že se „Komorní divadlo“ mohlo dopustiti tolika politických a uměleckých chyb? Jak je to možné, že Tairov dopustil, aby toto divadlo sklouzalo do politické propasti? Stalo se to tím, že Tairov se ve svém uměleckém vyznání odchýlil od předepsané politické linie.

„Naše umění se vznáší v závratné výši“, se pravi v tomto článku, „pokud je základem jeho tvořivé činnosti metoda socialistického realismu. Je třeba míti vnitřní přesvědčení. Je třeba dokonale ovládati formu. Je třeba míti hlubokou lásku klidovému umění. Je třeba míti úctu ke svému národu a jeho dějinám. Bez toho není pravého umění.“

„Uvedení opery „Bohatýři“ se má státí lekcí pro všechny naše divadelní spolupracovníky, pro všechny spolupracovníky sovětského umění. Naše strana se namáhá a snaží vychovávatí dokonale umělce, ale to je možné jen tehdy, zbaví-li se tito lidé prohnitých složek měšťáckého a maloměšťáckého umění. To je možné jen tehdy, budou-li státí silně na straně realismu a bude-li všechno, co přinášejí, vyrůstati z ideového světa socialismu. Před Tairovem, jenž řídí Komorní divadlo, se tyčí vážný úkol. Musí se zbaviti svých estetických zavazadel a musí zachrániti jenom to nejlepší.“

Představení „Bohatýři“ musí Tairovovi ukázati, že jeho cesta byla plná omylů a chybná, domníval-li se, že může vytvořiti svou samostatnou uměleckou linii, která se nekryje s linií socialistického realismu.“

Pozadí tohoto konfliktu.

Tairov stejně jako Meierchold má již dávno v Moskvě mnoho nepřátel. Divadelní svět socialistický je pln osob-

ních zápasů a osobních antipatií, stejně jako kterýkoli divadelní svět měšťácký. Odpor proti Tairovovi je tím silnější, že divadelní vývoj sovětského Svazu i divadelní vývoj celého světa je tomuto divadelnímu řediteli a režiséru tak zavázán. On s Meiercholdem důrazně ukázali vývoj samostatného divadelního umění, který vede pryč od napodobování realistické skutečnosti. Postavil herce a všechno, co se na jevišti hrálo, do souvislosti a do společenství živého divadla. Zde nešlo již o pouhé psychologické vytváření jednotlivých postav, toto originální „osvobozené divadlo“ uplatňovalo všechny schopnosti hereckého souboru. Zde se zrodila koncepce jednoty všech teatrálních umění, která odtud přešla do celého světa. Ochotné uznání obdivu, které i docela ne-socialistický svět divadlu Tairovovu a Meiercholdovu splácí, vyvolává nevoli jednak u politické partajní byrokracie, která projevuje zásadní nechuť k vynikajícím individualitám, jednak u poslušných stoupců oficiálně propagovaného socialistického jevištního realismu, jemuž ovšem svět nepřináší tolik uznání.

Věc komplikuje to, že Tairov stejně jako Meierchold jsou revolucionáři jenom na poli politického divadla a nikoli na poli samotné politiky. V prvních revolučních letech převládal názor, že revoluce politická musí jít ruku v ruce s estetickou revolucí v umění. V praxi však se ukázalo, že tyto stylově revoluční pokusy avantgardních umělců se však nemohly státi nikdy uměním, které by přijímaly davy. Byly to tvůrčí činy úzkého kroužku spekulativních umělců, pro něž umění bylo především otázkou stylu, ať už šlo o plastiku, o hudbu, o architekturu nebo o literaturu. Proto vidíme, že politická revoluce, která jde zprvu ruku v ruce s revolucí estetickou, se pojednou proti estetickým revolucionářům obrací. Ve chvíli, kdy jde o to vytvořit umění přístupné nejširším vrstvám, působit uměním na nejširší vrstvy, objeví se nepřeklenutelné protiklady mezi revolucionáři politickými a revolucionáři estetickými.

V Rusku se dnes konfrontují výtvoři jednotlivých genijních umělců se společenskou situací a davy se snaží získati prostřednictvím svých politických reprezentantů vliv na umělecké tvoření, podle formulace Ortegy Gassetta v jeho „Vzpouře davů“. A při tom se ukazuje, že nové vrstvy, které tu došly vlivu, a od nichž se očekávalo, že nutně musí vytvořit nové umění a vystoupiti s novými estetickými požadavky, jsou naprosto nepřátelské všem revolučním snahám v umění. Odbývají je jako „formalistické koncepce“. Tairov to nyní měl příležitost pocítiti na svém krku až příliš jasně.

věda a práce

Verus:

Medicina v Třetí říši

Proč lékaři jdou s Hitlerem.

Politici vládci Německa namířili svou pozornost především na medicínu. Mezi učenci byli také lékaři první, kteří se dali straně proudem a postavili se straně k dispozici, zatím co ostatní akademické kruhy byly daleko odolnější. Vnitřní důvody toho jsou složité: jedním z motivů naprosto jasných však byla přímá hmotná výhoda, kterou získali lékaři, náležející ke straně, tím, že všichni jejich židovští a politicky jinak orientovaní kolegové, přátelé a učitelé, byli

vyhnáni. Rázem se uvolnila četná místa. Konkurenti, kteří byli znamenitě školeni a jimž mnozí jejich postavení záviděli, byli připraveni o svá místa nejprostším způsobem. Četní lékaři se dostali pojednou do postavení, jehož by normálním způsobem nikdy nebyli dosáhli. A to všechno se sběhlo ještě uprostřed hospodářské krise, která zejména těžko postihla akademický dorost.

Pokoušení bylo tedy příliš veliké. Dodatečně bylo zapotřebí tuto změnu nazírání a přechod na druhou stranu odvodnit také ideologicky. Lékaři, kteří přešli příliš rychle na druhý břeh, cítili potřebu zbavit se trapného pocitu, že nejsou nic jiného než nekolegiální kolegové, kteří hleděli vydělati na zničení konkurence. Proto si zvolili heslo „očistiti lékařský stav“, kterým mohli po zvýšení svých příjmů dostatečně zvýšiti i svou sebeúctu.

Až do toho okamžiku měla medicína v Německu ráz mezinárodní, jenž se projevoval nejen mezinárodními kongresy, nýbrž i duševní tradicí, jež přecházela na universitách s jedné generace studentů na druhou. V Německu neznal žádný z učenců pojmu národně ohraničené medicíny, fysiky nebo chemie. Tohoto pojmu však náhle bylo zapotřebí. I začalo závodění o objevy nových hesel. Mnozí, zejména starší lékaři a profesoři, šli s tímto proudem jistě neradi, mnozí zůstali vnitřně odvráceni a mlčeli. Kdykoliv však šlo o rozpor mezi duchem vědy a jejich vlastním postavením, opustili raději ducha a starali se o postavení. Zmizela mravní odvaha hájiti vědecky poznané pravdy a chrániti jména vážných učitelů. Nikdo nepozvedl hlasu na obranu osvědčených spolupracovníků, kteří byli obviněni z toho, že nejsou čisté rasy. Nenašel se jediný spravedlivý, jediný universitní učitel, který by se za ně byl postavil svou osobou a autoritou. Profesoři, kteří vydali nějakou knihu s židovským spolupracovníkem, pomohli si prostě tím, že jméno tohoto spolupracovníka v příštím vydání vynechali.

Učenci se pojednou postavili na stranu „heroického životního názoru“ — ale heroů se objevilo málo. Ti, kteří měli více odvahy, pracovali dále ve svých laboratořích a u pacientů a nedali na sebe působiti. Ti, kteří neodolali konjunktuře, vzali na sebe ochrannou hnědou barvu a obarvili i svá starší díla, která neměla tento odstín, na hnědo.

„Politictí lékaři.“

Tento vývoj je nejzřetelnější tam, kde jde o badání na poli nauky o dědičnosti a o rase, které ve fašistické ideologii je tak zapotřebí k vybičování davu. Na tomto poli bylo třeba rychle opatřiti vědecká fakta, a po krátkém váhání věda dala tato fakta skutečně k dispozici.

Ještě dne 29. ledna 1933, den před tím, než se Hitler ujal moci, měl známý rasový badatel prof. Eugen Fischer v berlínské Společnosti císaře Viléma referát, v němž pravil: „Nejvelkolepější experiment na poli rasové biologie byl uskutečněn v Evropě, když se zkřížily nordičtí národové s národy jiných evropských ras, s alpinskou, s dinarskou, se středomořskou a se středoasijskou. Smíšením těchto duševně stejně vysokých národů vznikly dnešní vysoké kultury. Nordická rasa nepřinesla tam, kde je nejčistší, nějakých příliš vysokých kulturních výkonů. Nejvyšší výkony ukázala tam, kde jsou pásma, v nichž se různé rasy mísí. Tam vyrostlo německému národu největší množství jeho hudebníků, básníků a myslitelů.“ Ale příliš záhy stal se autor těchto slov rektorem berlínské university a postavil se na půdu politické reality.

V základním díle, které napsali o německém badání na poli dědičnosti a na poli rasovém Fischer, Baur a Lenz (třetí

vydání vyšlo roku 1931), nebyly vědecké poznatky naprosto v soulase s nacistickou ideologií. Lenz tehdy zdůrazňoval, že není naprosto žádných důkazů pro to, že by křížení ras mělo nějaké nepříznivé důsledky. Rozhodně se stavěl také proti nauce o tom, že Německo by mělo být „zachráněno z krve a z půdy“ (Blut und Boden), kterážto nauka byla propagována z toho důvodu, aby byla po ruce ideologická základna pro potírání městského proletariátu. Lenz tehdy naopak poukazyval na to, že kulturní nebezpečí spočívá pro německý národ v tom, že selský stav se rozmnožuje rychleji než obyvatelstvo městské, čímž se vykonává negativní vliv na úroveň duševních výkonů.

Stejně se tento učenec stavěl i proti ideologii válečné a proti nauce, že válka by působila jako element, zajišťující výběr způsobilejších. Stavěl se také proti násilné sterilisaci. A přesto všechna tato poznání, jež publikoval v mnoha svazcích svého slavného díla, nezabránila tomuto učenci v tom, aby později nevystoupil jako jeden ze základních reprezentantů nacionálně socialistické rasové ideologie.

Na příkladu rasového badání je viděti nejzřetelněji, jaký vliv má v Třetí říši politika na lékařskou vědu. Pod ochrannou nacistické ideologie se přizpůsobuje věda požadavkům dne a dobrovolně se vzdává ideálů poctivého badání a ryzí vědy. Část lékařů jde po této stránce ještě dále a nespokojuje se tím, že oportunistickým přizpůsobením korumpuje cenu lékařské vědy. Podíváme-li se do německého lékařského časopisu z roku 1936, dočteme se přímo, v článku prof. dra Kötschaua, „šéfa říšského společenstva pro novou německou medicinu“, že lékař musí býti v každém případě lékařem politickým. Vysvětluje tento požadavek tím, že „jediným směrnatným vodítkem jeho vědecké činnosti musí býti služba nacionálně socialistické ideji“.

Podobnými cestami šla i psychotherapie, která dnes dostala jméno „německá nauka o léčení duší“. Pro reprezentanty této nauky bylo zejména obtížným zbavit se starých pout, poněvadž základy moderní psychotherapie byly vytvořeny většinou od „nearijců“. Třebaže se tedy nepodařilo změnit úplně terapeutické metody, byly alespoň objevitelé těchto metod zapírání a nauce byly vytčeny cíle jiné. Dříve bylo snahou nemocné lidi uzdravovati a přivésti je tak daleko, aby byli schopni práce. Dnes je cílem psychotherapie vytvářeti z pacientů „německé lidi ve smyslu Adolfa Hitlera“, jak to formuluje „Reichsleiter“ této vědy.

Medicina se vrací do pralesa.

I v jiných lékařských společnostech byl zaveden „princip vůdcovství“. Předsednictvo není již voleno od členů a smí se rozhodnouti o něčem teprve se souhlasem „říšského vůdce lékařstva“ (Reichsärztesführer).

Násilné sterilisace, jež je s vědeckého hlediska věci ještě problematickou a předčasnou, bylo využito k obrovské propagandě. Tato propaganda působila silně i na svědomí lékařů, takže čteme na příklad dnes v oficiálním orgánu lékařů „Deutsches Ärzteblatt“ článek dra Gmelina, známého spisovatele lékaře, že sterilisace má býti používáno i jako „exemplárního potrestání za každé svedení dívky“. Podobní svůdci mají býti bezohledně vyhubeni kastrací, anebo ještě lépe znetvořením (durch Verstümmelung). To píše list, který je zaslán všem lékařům v říši. Mohou se lékaři vzdálit ještě od svého povolání? Jedním dechem se tu požaduje také „návrat k čistotě mravů, jak ji měli naši předkové, staří Germáni“. Tedy sterilisace, kastrace, znetvoření

místo léčení — lékařský stav se vrací do pralesa se vším komfortem nové doby.

Smutně pověstný norimberský Streicher hraje dnes významnou roli mezi lékařstvem. Zastává zájmy spolků, propagujících přírodní léčení, sdružujících všechny možné pokoutníky. Na četných zasedáních vystupuje „říšský vůdce lékařů“ dr. Wagner (jenž dostal bez jakéhokoliv zmocnění se strany lékařů od vlády diktátorskou plnou moc nad veškerou medicinou) bez jakéhokoliv ostychu s panem Streichrem, „vůdcem Franků“. Streicher vydával také dlouhou dobu časopis „Německé národní zdraví z krve a půdy“. Tento časopis sloužil k rozeštvávání davů, a byl sankcionován říšským vůdcem lékařstva oficiálním způsobem. Sloužil především v boji proti tomu, aby v medicíně bylo užíváno jakéhokoliv sera, poněvadž prý je to židovský vynález, sloužící k otrávení německého národa. Učenci Koch a Behring, ačkoliv jsou „čistými ariji“, jsou tu nazýváni pouze „po-židovštělí“ (Jüdlinge) z toho důvodu, že jeden z nich prý měl za ženu židovku a druhý prý zaměstnával jednoho židovského asistenta. Behring, jehož badání jsou světoznámá a jež na příklad objevil očkování proti záškrtu, je nazýván „širiteltem moru“ (Seuchenstifter) a jeho hlavním cílem je prý „hanobení rasy“ ve službách židovských. Tento časopis bojuje skoro proti všem slavným německým lékařům, na příklad proti Rudolfu Virchowovi, „jenž sám vypadal jako žid“, jakož i proti badatelům Ehrlichovi, Neisserovi nebo Wassermannovi, bez jejichž jmen se mezinárodní věda lékařská dnes vůbec neobejde a jejichž objevů využívá bez jejich jmenování podnes ještě i nacistická medicina.

Stejným duchem je veden i časopis „Stráž národního zdraví“, časopis poradního sboru pro zdraví lidu při říšském vedení nacionálně socialistické strany, vydávaný v Mnichově. Tento list vychází v nákladu 113.000 výtisků, je příkládán „Listu německých lékařů“ a k celé řadě jiných časopisů. Tento list boří systematickým způsobem všechny dřívější výsledky německé medicíny.

Oposice ještě trvá.

I přesto se ovšem nepodařilo zbořiti všechno, co vybudovala stará vědecká tradice v Německu. I zde pracuje ještě mnoho lékařů a učenců, na něž politický obrat neměl vlivu. Fakt, že četné společnosti, trvající již celá desetiletí a zabývající se vědeckým badáním, byly rozpuštěny, svědčí o tom, že mnoho vážných badatelů se vzpírá pracovati vědecky pod tímto „vůdcovským principem“. Tak na příklad byla po šedesáti pěti letech rozpuštěna „Německá společnost pro anthropologii, ethnologii a starověké dějiny“. V náhradu za tyto rozpuštěné společnosti účastní se dnes světoznámých wiesbadenských zasedání „Německého kongresu pro vnitřní medicinu“ kromě lékařů také zástupci organizací NSDAP, SA, SS, členové sanitních štafet, laických spolků, sdružení pro přírodní léčení a podobné, a zpívají s nimi ve stoje píseň o Horstu Wesselovi.

Přestaly také vycházeti četné proslulé vědecké časopisy, poněvadž nenašly již dosti podpory a poněvadž viděly, že boj o vědeckou poctivost je za těchto okolností bez vyhlídky. Přesto se ovšem občas objeví hlasy protestu. Tak na příklad známý prof. H o c h e, slavný psychiatr z freiburské univerzity, napsal ve svém vlastním životopisu, vydaném roku 1934, že myšlenka protestantské chemie, monarchistické fysiky nebo katolické chirurgie je absurdní: „Žádný předepsaný politický postoj nemůže býti náhradou za nedostatek vědeckých kvalit. Od-

por universit proti cizím vlivům by byl silnější, kdyby páteř profesorů byly pevnější. Ale doby sedmi göttingenských, kteří raději se vzdali postavení a existence, než by uznali poměry, které pokládali za nesprávné, tyto doby už minuly.“ Pro tyto věty a jiné podobné byly podnikány co nejprudší útoky proti profesoru Hocheovi, sypaly se na něj nadávky, a jen jeho vysoké stáří a velké jméno ho uchránily před horšími důsledky.

Také prof. Sauerbruch se odváží občas pod ochranou svého světového jména a svého důrazně nacionálního smýšlení pozvednouti hlas. Na výročním shromáždění německých přírodovědců a lékařů promluvil v Drážďanech roku 1936 řeč na obranu vědy proti vpádům Třetí říše: „Věda nepotřebuje, aby byla očišťována zvenčí. Byla odevždy největší revolucionářkou a vždycky se zbavovala svých omylů a pochybení ze své vlastní síly. Nová cesta, která se dnes doporučuje, není žádnou cestou. Cesta bez přírodních věd a bez medicíny, tak jak správně mají býti chápány, vede k prázdné spekulaci a mystice.“ Zdůraznil pak, že věda potřebuje nezbytně vnitřní svobody, aby mohla dosahovati svých cílů. Tato samozřejmost je dnes však nebezpečným kacířstvím. Profesor Sauerbruch to vyslovuje na vědeckém zasedání, větších důsledků však sám také nevyvodí, já i nadále pruským státním radou. Třetí říše si nedá jeho řeči zasahovati do své programní vysokoškolské politiky, a noviny přinesou řeč Sauerbruchovu zkrácenu, zfalšovanu a zkomolenou. Politika Třetí říše nesměruje k podporování vědy, nýbrž k soustavnému upevňování moci. Cílem nejsou stále dokonalejší výkony, cílem je „loyální smýšlení“, k němuž se míří soustavně ve „vyučování světového názoru“, ve školních táborech“ a v „branném sportu“, jež jsou předpokladem každé akademické zkoušky. K tomuto cíli byla zřízena zvláštní „škola pro výchovu nacionálně socialistického světového názoru pro lékařský dorost“.

Úpadek na universitách.

A co je toho důsledkem? Počet vysokoškolského studentstva v Německu klesl se 130.000 na 65.000. Nyní dokonce jeden z hlavních vůdců nacionálně socialistického universitního hnutí, profesor pedagogiky dr. Kriek, doznává v časopise „Angriff“, že v dnešním Německu je kvalitativně i kvantitativně nedostatek universitních profesorů. V celé řadě oborů se stala otázka dorostu skoro katastrofální. Překvapuje, že tento pedagog nenavrhuje revisi vysokoškolské politiky, nýbrž „radikální odstranění prázdných místností“. Dožaduje se, aby bezohledně celá třetina dnešních německých universit byla zrušena, aby „stav mužstva“ (Mannschaftsbestand) universitních profesorů, jenž je k dispozici, byl ještě řádně proset a nově formován. Jen tato cesta prý může obnoviti německou universitu, „všechno ostatní by vedlo nezadržitelně k úpadku“.

Jak vypadá zdravotní politika? Lékaři Hitlerovy strany prohlašovali vždycky, že se staví rozhodně proti jakékoliv sociální péči. V praxi si musili uvědomiti, že „školy sociální péče“ se sice hodí k tomu, aby jich bylo propagandisticky využito, že však nemocenské a sociální pojištění, které vrostlo z potřeb lidu a z potřeb hospodářského vývoje, se nedá úplně zničit. Snaží se tedy alespoň těmito sociálními zařízeními manipulovati podle svých potřeb. Zdá se jim, že s heroickým světovým názorem se nedá ztotožnit, aby medicína se ujímala především slabých a nemocných. Čteme-li projevy těchto lékařů, kteří píší o svých pacientech jako o zvrhlých zločincích, ptáme se s úžasem, proč tito lidé se vlastně věnovali lékařství? Mají největší odpor ke „slabému

dítěti“. Čeho touto svou praxí dosáhli? Jak vypadá zdravotní stav mezi obyvatelstvem Třetí říše?

Zaměstnanecká nemocenská pojišťovna firmy Krupp, jež zaměstnává 100.000 dělníků, píše na příklad ve své poslední výroční zprávě: počet poukázek k lékaři, vystavených na každých 100 členů stoupl v posledním roce o celých 57%. Co se týče onemocnění, spojených s neschopností k vykonávání práce, je jich vykázáno:

za rok 1932	23.26%
za rok 1935	43.01%

To znamená tedy stoupnutí o celých 85%. Při tom přes zvýšený stav nemocných se činnost nemocenských pojišťoven ustavičně omezuje, na příklad škrtá se povolení rekonvalescentních pobytů, léčení v lázních nebo náhrada léčení zubů. Přes tyto úspory, které ovšem směřují proti vlastnímu účelu pojišťoven, musily příspěvky v roce 1936 býti zvýšeny: přesto deficity posledních let, sahající až do výše 300.000 říšských marek, zůstaly nezkráceny.

Stále více mrtvých.

Z těchto několika číslic, které jsou typické, je viděti fiasko celé zdravotní politiky nacionálně socialistické. Z výroční zprávy německých nemocenských pojišťoven z r. 1936, ústavů, v nichž je pojištěno více než polovina celého německého obyvatelstva, se dovídáme, že počet úmrtí v roce 1936 ve srovnání s rokem 1932 stoupl o celých 32%. Podle úřední statistiky obyvatelstva zemřelo v Německu:

roku 1934	724.668 obyvatel,
roku 1935	791.912 obyvatel,

což znamená zvýšení počtu úmrtí během jediného roku o 67.244 osob. Znamý říšskoněmecký statistik prof. Wagemann komentuje tyto číslice a dochází sám k úsudku, že i když odečteme od této číslice osoby vyššího stáří, zbývá přece jen přírůstek 43.500 zesnulých, který „strukturně není legitimován“.

Také německý lékařský týdeník „Deutsche medizinische Wochenschrift“ (sešit 4. z roku 1937) konstatuje velice značné stoupnutí úmrtnosti v Německu. Stává se to v době, kdy ve většině evropských zemí úmrtnost dokonce se o několik procent snížila. Německé noviny ovšem neuvádějí důvody této stoupající úmrtnosti: patří k nim, že počet lékařů německých nemocenských pojišťoven klesl se 40.000 na 30.500, takže na každého lékaře nyní připadá místo dřívějších 450 pacientů celých 600 pacientů. Kromě toho činnost nemocenských pojišťoven se ve všech oborech škrtí, léky se předpisují co nejzácněji, poukazy do nemocnic jsou co nejvíce omezeny. Poměry jsou daleko horší, než byly na vrcholu hospodářské krise. Počet nemocenských ústavů a lůžek v nich se značně snížil.

To všechno je důsledkem nacistické ideologie, pro něž nemocní nejsou plnohodnotnými občany, oné ideologie, kterou prof. dr. Sticker z Würzburgu předpisuje: „unbekümmert um das Gewinsel einer trügerischen Humanität“, doporučuje postupovati bez ohledů na vzlykání klamně humanity. Také počet sebevražd podle úřední statistiky stále stoupá. Působí tu patrně vedle důvodů psychických stejně silně i důvody hospodářské.

Vidíme, že výsledek činnosti medicíny v Třetí říši za čtyři roky je na všech polích negativní. Jak hluboko bude zasahovati tato činnost nových lékařů do života národa a jak daleko nová praxe působí na lékařský dorost, o tom ještě nemůžeme přinésti spolehlivého úsudku. Jakým směrem však tyto vlivy mohou působiti, to je již dnes jasné.

dopisy

Potřebuje Praha podzemní dráhu?

Vážená redakce!

Článek p. J. Šípa v minulém čísle kritizuje myšlenku podzemní dráhy v Praze jako řešení sice efektivní a zdánlivě patřící k atributům velkoměsta, ve skutečnosti však prý nehošpodárné a málo účinné. Myslím, že v tom nemá pravdu.

Usilování o rychlou dráhu v Praze nevychází z touhy po nějakém velkoměstském efektu, nýbrž z nutnosti. Pražské dopravní potíže stále rostou; krize tento vzrůst na čas zastavila, nyní však jde vývoj k horšímu dále a spěje ke kalamitě. Dnešní doprava je na hranici výkonnosti i za běžných poměrů; kdykoliv však nároky jen trochu vzrostou, dostávají se těžké poruchy, jak jsme toho svědky při sletech, průvodech a pohřbech.

Autor správně ukazuje na to, že pražské tramvaje projíždějí (třeba ne všechny) středem města, čímž se ve středu hromadí vozy. To však má své příčiny: především se v Praze, tak jako v jiných velkých městech, bydlí na obvodu a pracuje uprostřed města (banky, úřady, kanceláře, obchody), což se asi nezmění; dále však je třeba pamatovati na to, že velká část pražského průmyslu je soustředěna v jedné oblasti (Karlín, Libeň, Vysočany, Holešovice), do které se sváží denně statisíce osob, bydlících většinou v protilehlých částech Prahy. Tím vzniká ohromná doprava průběžná, která velmi zatěžuje střed města. Proto nestačí uprostřed Prahy již dnes tramvaje, avšak nevystačily by tím méně ani autobusy bez tramvajů.

Jestliže dnešní tramvaj dopraví za hodinu jedním směrem nejvýše 10.000 osob a potřebuje při tom na osobu asi 0.4 čtvereč. metru z jízdní dráhy, dopraví jich autobus (jednopatrový, jaký navrhuje autor) jen 7500 a zabírá na cestujícího 0.5 m² z jízdní dráhy. Není tedy správné domnívati se, že by autobusy zdořaly velkou nárazovou dopravu v rušných hodinách, nehledíc ani k tomu, že v některých ulicích, z nichž musí zmizeti tramvaje, by ani nemohly jezdit, pokud by se ulice nerozšířily. Chtějme však vykupovati a bourati domy na rozšíření Jindřišské a Vodičkovy ulice, Národní třídy a Spálené ulice — zjistíme hned, že takto by pražská doprava nebyla nikdy rentabilní! Srovnáme s tím podzemní dráhu, která dopraví za hodinu jedním směrem 45.000 osob, nezabírajíc při tom ničeho z povrchu ulic, a vidíme, proč projektanti pražské dopravy vidí v podzemní dráze nutnost.

Záleží ovšem na detailech. Jediná trať podzemní dráhy by Prahu nespasila a také dvě by asi nestačily. Není však správné tvrditi, že vnitřní Prahou budou v nejlepším případě procházeti jen dvě trati podzemní dráhy. Jeden z velmi propracovaných projektů, oceněný také roku 1932 v soutěži Elektrických podniků, projektuje trati tři, které vesměs procházejí středem Prahy a protínají se ve třech nejdůležitějších dopravních uzlech. Zajímavé je, že již zřízením první z těchto tratí, z libeňského nádraží na smíchovské, s odbočkou Můstek—Museum, by zcela odpadla tramvaj od Palmovky na Poříč, na Příkopech, v Ulici 28. října, na Národní třídě a v ulicích Jindřišské, Vodičkově, Lazarské, Spálené, Vyšehradské a od Bulhara až k Hlávkovu mostu!

Souhlasím s p. autorem, že pro tramvaje bude v Praze i dále ještě mnoho úkolů, jako je okružní dráha, při-

pojil bych však ještě, že na tramvaje čekají i některé trati průběžné, jako z Břevnova přes Holešovice a Libeň do Vysočan, trati po obou březích Vltavy a pod. Není třeba se obávat, že se zavedením podzemní dráhy ohrozí rentabilita tramvaje, bylo by však na ní třeba leccos změnit, zejména zavést moderní vozy místo dnešních rachotivých dostavníků.

Souhlasím dále s autorem, že nám chybí řádná doprava předměstská. V neděli a ve svátek jsou Pražané vskutku ubožáci, srovnáme-li je s obyvateli Berlína a Paříže, kteří mají ke zdravému okolí dále, ale dostanou se do něho pohodlněji a dříve. Avšak právě zde není řešení lepšího než to, při kterém se na koncích podzemní dráhy připojí rychlá předměstská dráha, rovněž elektrická a stejného systému, takže lze pak vypravovati přímo vlaky z Prahy až do okolních měst. Proto se také navrhuje trati podzemních drah tak, že končí na nádražích v Libni a na Smíchově, ve Vršovicích, v Dejvicích a na Výstavišti. Toto řešení nejen že umožňuje Pražanům, aby se dostali rychle do okolí, nýbrž také zlepšuje dopravu z okolí do Prahy, což má velký význam zejména pro pražské kulturní podniky.

S rentabilitou to není tak špatné, jak to p. autor líčí. Podzemní dráhy není v Praze třeba více než asi 20 km, avšak pro první čas do r. 1942 by se vystačilo asi s 10 km. Její stavba stojí asi 40 milionů Kč na kilometr, a ostatní náklady (koleje, signalisování, osvětlování atd., vlaky, vozovna) celkem dalších 150 milionů Kč, tedy celkem v první době 550 milionů Kč. Kapitálová služba zde bude ovšem největším zatížením, ale právě proto ji musíme počítati správně: umořovati se musí rychleji jen ty části, které se opotřebují, jako koleje, stroje, vlaky; naproti tomu však není přece třeba dvacetileté amortisace u tunelu, který při nepatrném poměrně udržování bude za 50 let tak dobrý, jako při zbudování. Zde stačí spláceti tedy na př. 50 let. Pětiprocentní úrok z celkového nákladu 550 milionů bude tedy činiti 28 milionů Kč, celková amortisace asi 5 milionů; počítáme-li dále na udržování, obsluhu a pracovní hmoty 10 milionů, na osobní náklady asi 5 milionů a na spotřebu elektriny 3 miliony Kč ročně, dojdeme k celkovým ročním nákladům podzemní dráhy (tak, jak se navrhuje pro rok 1942) ve výši 51 milionů Kč. Pro výpočet úhrady máme dnes spolehlivý podklad v dopravní statistice pražských elektrických drah. Podle ní lze bezpečně počítati s tím, že tato první trať podzemní dráhy dopraví do roka aspoň 60 milionů osob, což je odhad zcela střízlivý, nepočítající ani se zvýšením v době výstavy. Kdybychom počítali jen Kč 1.— za osobu, je výnosnost zajištěna hned od začátku.

Podzemní drahou samotnou se ovšem pražský dopravní problém nerozřeší. Proto také Elektrické podniky pražské správně vypsalý roku 1930 soutěž na řešení pražské i předměstské dopravy vůbec. Avšak právě tato soutěž, která byla výborně připravena, dobře dotována a která přinesla velmi cenné projekty, ukázala, že bez podzemní dráhy je každý pokus o řešení pražské dopravy marný. Čím později se s podzemní drahou začne, tím budou náklady na ni větší, nehledíc ani k tomu, že mnohé úpravy, prováděné bez ohledu na ni, jako přehazování tratí, upravení křižovatek a pod. znamenají vyhozené peníze. Pražské obyvatelstvo, které tak trpělivě snáší nepohodlí a ústrky pražské dopravy, mělo by si uvědomiti, že toto odkládání jde na jeho účet.

Ing. Ladislav Němec.

TISÍCE KRÁSNÝCH PŘEDMĚTŮ - KAREL KELLNER V PRAZE

zřídil na Václavském náměstí č. 25 na nároží paláce pojišťovny Generali, nové vzorné papírnickví, které je svou vnější i vnitřní úpravou, neméně však svým vynikajícím výběrem zboží skvělou pozoruhodností Prahy. Jakostní spolehlivá zlatá pera, jemné dopisní papíry vybraného vkusu a jiné papírnické zboží pro každou potřebu.